משרד העבודה והרווחה
והשירותים החברתיים
האגף להכשרה מקצועית ופיתוח כח אדם
תחום פדגוגיה

לשון הבעה

והבנת הנקרא

לכיתה י"א

אירית תלמוד

תש"פ - 2019

מאה המחלקה לפיתוח פדגוגי טכנולוגי

כתיבה: **אירית תלמוד**, מחברת תכנית הלימודים בהבעה לחינוך המקצועי.
ניהול הפקה ועריכה גראפית: **ד"ר ענת בר כהן**, מאה המחלקה לפיתוח פדגוגי טכנולוגי, האגף להכשרה מקצועית ולפיתוח כוח אדם, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.
עיצוב גרפי ועימוד: **שיר מזרחי**, מאה המחלקה לפיתוח פדגוגי טכנולוגי, האגף להכשרה מקצועית ולפיתוח כוח אדם, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.
ייעוץ פדגוגי: **אתי מרון**, מפקחת פדגוגית, רפרנטית להבעה, הבנה ולשון עברית, האגף להכשרה מקצועית, משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.
טיפול בזכויות יוצרים: **מתודיקה למידה אפקטיבית בע"מ**
עריכה לשונית והגהה: **ליאורה שפיר**
הדפסה: **המדפיס הממשלתי**

© כל הזכויות שמורות ל מאה המחלקה לפיתוח פדגוגי טכנולוגי.

מ"ק 565860 ; 2056619

אין להעתיק, לתרגם, לשכפל, לאחסן במאגרי מידע, לשדר או לקלוט בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או אחר – שום חלק מהחומר בספר זה.

לא ייעשה שימוש מסחרי מסוג כלשהו ללא רשות בכתב מאת הנהלת מאה המחלקה לפיתוח פדגוגי טכנולוגי.

מהדורה ראשונה תש"פ – 2019

הוצאה לאור: מאה המחלקה לפיתוח פדגוגי טכנולוגי
בית ליאו גולדברג, דרך מנחם בגין 86 תל אביב 67138
טלפון 03-7347482/3 ; פקס 03-7347627 ; דוא"ל mea@economy.gov.il
employment.molsa.gov.il/mea

תוכן העניינים

הקדמה 4
פרק א': מערכת הפועל 5
פעל 7
פיעל 10
נפעל 12
הפעיל 15
הופעל 17
פועל 20
התפעל 22
משפט פעיל ומשפט סביל 25
פרק ב': תחביר 31
זיהוי הנושא והנשוא במשפט פועלי 31
נושא ונשוא במילה אחת 31
התפקיד התחבירי של מילות השאלה 31
נשוא מורחב 34
משלים הפועל ומשלים השם במשפט 37
דיבור ישיר ודיבור עקיף 41
פרק ג': הבנה והבעה 47
טקסט טיעוני 47
ארגון המידע בטקסטים 54
ארגון המידע בטקסט לפי זמן 55
ארגון המידע בטקסט לפי ניגוד והשוואה 72
ארגון המידע בטקסט לפי סיבות ותוצאות 78
ארגון המידע בטקסט לפי סיבות ודרכי התמודדות 90
ארגון המידע בטקסט לפי טיעון והוכחות 94
ביבליוגרפיה 116

הקדמה

הספר **לשון, הבנת הנקרא והבעה לכיתה י"א** מיועד לתלמידים הלומדים בחינוך המקצועי. הוא פותח על פי תכנית הלימודים העדכנית בעברית של המחלקה לתוכניות לימודים באגף להכשרה מקצועית של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. ספר זה מהווה המשך ישיר לספר הלימוד לכיתה י' ומבוסס על החומר שנלמד בשנת הלימודים הקודמת.

הספר "לשון, הבנת הנקרא והבעה" לתלמידי כיתה יא' הוא הספר השני בסדרה של שלושה ספרים הכוללים פרקי לימוד בלשון, בהבנת הנקרא ובהבעה. הספרים מיועדים לתלמידי החינוך המקצועי הניגשים לבחינת הגמר בעברית.

הספר בנוי באופן שיטתי ומסודר ובנוי נדבך על נדבך. משולבים בו טקסטים אותנטיים הרלבנטיים לעולמם של התלמידים ועוסקים בתחומים מגוונים מתוך כוונה להרחיב את ידע העולם שלהם. הנושאים נלמדים ברמות שונות, צעד אחר צעד וכל נושא מתורגל בדרכים מגוונות. דגש מיוחד הושם על טיפוח הכשירות הלשונית של התלמידים: הרחבת אוצר המילים, שכלול ההבעה והבנת הטקסטים.

ברצוננו להודות לגורמים אשר אפשרו לנו לעשות שימוש בכתבותיהם בספר זה:

WALLA

YNET

אתר NRG

אתר דעת

אתר האגודה למלחמה בסרטן

אתר מנטרה

אתר מקו

הוצאת בין גוריון

הפורום הבין אוניברסיטאי

ויקיפדיה

טקסולוגיה

יד ושם

מכון גרטנר, אתר כמוני

מכון דוידסון

מכון שינוי

מערכת אינפומד

משרד להגנת הסביבה

סוכנות החלל

סיכומונה

עיתון הארץ

עמית בעין החורש

פרק א': מערכת הפועל

מערכת הפועל

- כל מילה שמציינת פעולה היא פועל.
- הפועל מציין את **זמן** הפעולה ואת האדם (**הגוף**) שמבצע את הפעולה.
- לכל פועל יש **שורש ובניין**.

זמן הפעולה - מתי מתבצעת הפעולה

עבר | הווה | עתיד | ציווי

בזמן עבר

לאחר אותיות השורש תבוא סופית. הסופית מציינת את זמן העבר ואת הגוף.

בזמן עתיד

לפני אותיות השורש תבוא תחילית. התחילית מסמנת את זמן העתיד ואת הגוף.

שמות גוף - מי מבצע את הפעולה

שם הגוף	יחיד	רבים
גוף ראשון	אני	אנחנו
גוף שני	אתה	אתם
	את	אתן
גוף שלישי	הוא	הם
	היא	הן

לכל פועל יש שורש ובניין

לדוגמה: **התאהבתי**

שורש - א.ה.ב. | **בניין -** התפעל

איך מוצאים בניין של פועל?

מעבירים את הפועל לזמן עבר בגוף שלישי (הוא).

לדוגמה: הפועל – **הרקידו**.

אתמול הוא: הרקיד - בניין הפעיל

מערכת הפועל כוללת בעברית שבעה בניינים:

- את הפעלים אנחנו **ממיינים** לפי הבניינים האלה.
- קיימים **הבדלים** בין הבניינים. לכל בניין יש **תבנית** (צורה) שונה.

בניין פעל

זמן עבר

אני - למד**תי**	אנחנו - למד**נו**
אתה - למד**ת**	אתם - למד**תם**
את - למד**ת**	אתן - למד**תן**
הוא - למד	הם - למד**ו**
היא - למד**ה**	הן - למד**ו**

זמן הווה

תוכית – ו"ו מציינת זמן הווה

ל**ו**מד - אני, אתה, הוא

ל**ו**מדת - אני, את, היא

ל**ו**מדים - אנחנו, אתם, הם

ל**ו**מדות - אנחנו, אתן, הן

זמן עתיד

אני - **א**למד	אנחנו - **נ**למד
אתה - **ת**למד	אתם - **ת**למדו
את - **ת**למדי	אתן - **ת**למדנה (**ת**למדו)
הוא - **י**למד	הם - **י**למדו
היא - **ת**למד	הן - **ת**למדנה (**י**למדו)

ציווי – יופיע רק בגוף שני

אתה - למד	את - למדי
אתם - למדו	אתן - למדנה

שם הפועל - ללמוד

שם הפעולה - למידה

לבניין פעל בעתיד ישנה צורה נוספת.

עבר - כתבתי, כתבת...

הווה - כותב, כותבת...

בעתיד - אכתוב, תכתוב, תכתבי, יכתוב, תכתוב, נכתוב, תכתבו, יכתבו.

בציווי - כתוב, כתבי, כתבו, כתובנה.

תרגיל 1

כתבו את הזמן של הפועל.

1. ילמדו _____
2. תעבדו _____
3. נזכור _____
4. קפצו _____
5. שמרו _____
6. תרכבי _____
7. רוקדות _____
8. תסגורנה _____
9. צוחקים _____
10. פתחתן _____
11. שמעה _____
12. ישמח _____

תרגיל 2

כתבו את שם הגוף של הפועל.

1. ישבנו _____
2. נספור _____
3. יפתרו _____
4. לובשות _____
5. אכלתן _____
6. ישמחו _____
7. כתבתי _____
8. שומעים _____
9. תשמעו _____
10. רוקדות _____
11. תספור _____
12. רותחת _____

תרגיל 3

כתבו את השורש ואת הבניין של הפועל.

את השורש ואת הפועל מזהים כך: מעבירים את הפועל לזמן עבר בגוף שלישי - הוא.

1. שמחנו אתמול הוא _____ שורש _____ בניין _____
2. אכלו אתמול הוא _____ שורש _____ בניין _____
3. רומזות אתמול הוא _____ שורש _____ בניין _____

4. תשברו אתמול הוא _____ שורש _____ בניין _____
5. סובלים אתמול הוא _____ שורש _____ בניין _____
6. קפצתן אתמול הוא _____ שורש _____ בניין _____
7. זורמות אתמול הוא _____ שורש _____ בניין _____
8. פתחה אתמול הוא _____ שורש _____ בניין _____
9. ישמור אתמול הוא _____ שורש _____ בניין _____
10. סוגרת אתמול הוא _____ שורש _____ בניין _____

בניין פיעל

בזמן עבר יופיע חיריק לאחר האות הראשונה של השורש. כאשר הפועל יופיע ללא ניקוד תתווסף יו"ד.

זמן עבר

אני - סִיפרתי	אנחנו - סִיפרנו
אתה - סִיפרת	אתם - סִיפרתם
את - סִיפרת	אתן - סִיפרתן
הוא - סִיפר	הם - סִיפרו
היא - סִיפרה	הן - סִיפרו

זמן הווה

תחילית – לפני אותיות השורש תופיע מ"ם לציון זמן הווה.

מְסַפֵּר - אני, אתה, הוא	מְסַפֶּרֶת - אני, את, היא

זמן עתיד

אני - **א**ספר	אנחנו - **נ**ספר
אתה - **ת**ספר	אתם - **ת**ספרו
את - **ת**ספרי	אתן - **ת**ספרנה (**ת**ספרו)
הוא - **י**ספר	הם - **י**ספרו
היא - **ת**ספר	הן - **ת**ספרנה (**י**ספרו)

ציווי

אתה - ספר	את - ספרי
אתם - ספרו	אתן - ספרנה

שם הפועל - לספר

שם הפעולה - סיפרו

תרגיל 4

כתבו את השורש, הבניין, הזמן והגוף של הפעלים המודגשים.

	שורש	בניין	זמן	גוף
1. בני הזוג **שילבו** ידיים.	____	____	____	____
2. הילדים **מכבדים** את ההורים שלהם.	____	____	____	____
3. התלמידים **ידברו** מחר עם ראש העיר.	____	____	____	____
4. אל **תמלאו** מים מהבאר.	____	____	____	____
5. תמר **איבדה** את הארנק שלה בקניון.	____	____	____	____
6. המנהל **פיטר** את העובד בגלל האיחורים שלו.	____	____	____	____

7. השיר החדש **ירגש** את כל המאזינים. _____ _____ _____ _____
8. כל הבנות **מטפסות** אל ראש ההר. _____ _____ _____ _____
9. **אגדל** את הבנות שלי כמו ש**גידלו** אותי. _____ _____ _____ _____
10. **נספר** את מה שקרה למורה מחר. _____ _____ _____ _____
11. **קיבלתם** את המשכורת בעשרה בחודש. _____ _____ _____ _____
12. מעצב השיער **יספר** את הלקוחה במספרה החדשה שלו. _____ _____ _____ _____
13. הקונים **ישלמו** מחיר גבוה עבור הדירות. _____ _____ _____ _____
14. כולם **מבשלים** ארוחות נהדרות בחג. _____ _____ _____ _____
15. העובדים **גידרו** את הגדר מסביב לבור. _____ _____ _____ _____

בניין נפעל

בזמן עבר והווה תופיע האות נו"ן לפני אותיות השורש.

זמן עבר

אני - **נ**כנסתי	אנחנו - **נ**כנסנו
אתה - **נ**כנסת	אתם - **נ**כנסתם
את - **נ**כנסת	אתן - **נ**כנסתן
הוא - **נ**כנס	הם - **נ**כנסו
היא - **נ**כנסה	הן - **נ**כנסו

זמן הווה

נכנס - אני, אתה, הוא

נכנסת - אני, את, היא

נכנסים - אנחנו, אתם, הם

נכנסות - אנחנו, אתן, הן

זמן עתיד

בזמן עתיד הנו"ן נופלת והאות הראשונה בשורש מקבלת דגש.

אני - אכנס	אנחנו - ניכנס
אתה - תיכנס	אתם - תיכנסו
את - תיכנסי	אתן - תכנסנה (תכנסו)
הוא - ייכנס	הם - ייכנסו
היא - תיכנס	הן - תכנסנה (יכנסו)

ציווי

בציווי הנו"ן נופלת והאות הראשונה בשורש מקבלת דגש.

אתה - היכנס	את - היכנסי
אתם - היכנסו	אתן - היכנסנה

שם הפועל - להיכנס

שם הפעולה - היכנסות

תרגיל 5

הפכו את הפעלים הבאים לפעלים בבניין נפעל.

1. אכל _____
2. שבר _____
3. שמע _____
4. זרק _____

5. חסך _____
6. חלם _____
7. פתח _____
8. דרס _____
9. לחם _____
10. בחן _____

תרגיל 6

כתבו את השורש, הבניין, הזמן והגוף של הפעלים הבאים.

פועל	שורש	בניין	זמן	גוף
נשברו	____	____	____	____
יחתור	____	____	____	____
יבשלו	____	____	____	____
נבדקה	____	____	____	____
נשמח	____	____	____	____
יחסכו	____	____	____	____
נשלחו	____	____	____	____
נעזרתי	____	____	____	____
נשמרים	____	____	____	____

בניין הפעיל

בזמן עבר תופיע האות ה"א לפני אותיות השורש.

זמן עבר

אני - הסברתי	אנחנו - הסברנו
אתה - הסברת	אתם - הסברתם
את - הסברת	אתן - הסברתן
הוא - הסביר	הם - הסבירו
היא - הסבירה	הן - הסבירו

זמן הווה

בזמן הווה תופיע תוכית יו"ד.

תחילית מ"ם מציינת זמן הווה.

מסביר - אני, אתה, הוא

מסבירה - אני, את, היא

מסבירים - אנחנו, אתם, הם

מסבירות - אנחנו, אתן, הן

זמן עתיד

בזמן עתיד תופיע תוכית יו"ד.

אני - אסביר	אנחנו - נסביר
אתה - תסביר	אתם - תסבירו
את - תסבירי	אתן - תסברנה (תסבירו)
הוא - יסביר	הם - יסבירו
היא - תסביר	הן - תסברנה (יסבירו)

ציווי

אתה - הסבר　　את - הסבירי

אתם - הסבירו　　אתן - הסברנה

שם הפועל - להסביר

שם הפעולה - הסברה

תרגיל 7

השלימו את הפועל החסר בבניין הפעיל לפי הנדרש.

1. המורים (ד.ר.ך) _____ את התלמידים (ס.ב.ר) ו_____ להם את הקשיים בטיול שיתקיים בשבוע הבא.
2. הנשיא (ש.ב.ע) _____ את השופטים החדשים בחודש הבא.
3. השחקן (ש.מ.ט) _____ את הכדור מידו בדקה האחרונה.
4. האמא (ל.ב.ש) _____ את התינוקות בבגדים חמים מחר.
5. הן (ד.ל.ק) _____ נרות בכל ערב שבת.
6. השחקנים (ק.ל.ט) _____ את ההוראות של הבמאי בזמן החזרה.
7. איפה אתם (ט.מ.נ) _____ את האוצר?
8. מי (ר.ג.ז) _____ את הלקוחות?
9. המורות (כ.ת.ב)_____ את השאלות אתמול בשיעור.
10. אנחנו (ד.ג.ש) _____ את היתרונות ו(ב.ל.ט) _____אותם.

תרגיל 8

הקיפו בעיגול את הפעלים ששייכים לבניין הפעיל (הפכו כל פועל לזמן עבר בגוף שלישי כדי לזהות את הבניין).

1. שבר, נשבר, דיבר, הרקיד
2. מסכימה, אוכלת, מדברת, נדרשת
3. ניכנס, תבשל, תבטיח, סוגרת
4. נשרוק, נספר, נדגים, נשמע
5. ישמע, יבשל, ישמיע, יירדם

בניין הופעל

בזמן עבר תופיע התחילית **הו**' לפני אותיות השורש.

זמן עבר

אני - **הו**כנסתי	אנחנו - **הו**כנסנו
אתה - **הו**כנסת	אתם - **הו**כנסתם
את - **הו**כנסת	אתן - **הו**כנסתן
הוא - **הו**כנס	הם - **הו**כנסו
היא - **הו**כנסה	הן - **הו**כנסו

זמן הווה

בזמן עבר תופיע התחילית **מו'** לפני אותיות השורש.

מוכנס - אני, אתה, הוא

מוכנסת - אני, את, היא

מוכנסים - אנחנו, אתם, אתן

מוכנסות - אנחנו, אתן, הן

זמן עתיד

אני - **א**וכנס	אנחנו - **נ**וכנס
אתה - **ת**וכנס	אתם - **ת**וכנסו
את - **ת**וכנסי	אתן - **ת**וכנסנה (תוכנסו)
הוא - **י**וכנס	הם - **י**וכנסו
היא - **ת**וכנס	הן - **ת**וכנסנה (יוכנסו)

זמן ציווי - בבניין הופעל אין צורת ציווי.

שם הפועל - בבניין הופעל אין שם פועל.

שם פעולה - בבניין הופעל אין שם פעולה.

תרגיל 9

כתבו את השורש, הבניין, הזמן והגוף של הפעלים המודגשים במשפט.

פועל	שורש	בניין	זמן	גוף
1. השיעורים **יושלמו** עד הקיץ.	____	____	____	____
2. הרופאה **תוסמך** לתפקיד החדש.	____	____	____	____
3. כל התרגילים **הוכתבו** על ידי המורים.	____	____	____	____
4. בזמן המלחמה היו יהודים ש**הוסתרו** על ידי תושבים מקומיים.	____	____	____	____
5. התינוקות **יולבשו** על ידי ההורים.	____	____	____	____
6. **הובטחו** לנו זכויות רבות.	____	____	____	____
7. זרם החשמל **יופסק** בשעות הבוקר.	____	____	____	____

8. כל מי הנהרות **מוזרמים** לכינרת. ____ ____ ____ ____
9. הכדורים **הוקפצו** על ידי השחקנים. ____ ____ ____ ____
10. השירים היפים **מושמעים** ברדיו. ____ ____ ____ ____

תרגיל 10

כתבו את הפעלים הבאים בבניין הופעל.

פועל	פועל בבניין הופעל
1. הכניס	_____
2. השלים	_____
3. הלביש	_____
4. הזכיר	_____
5. הרגיש	_____
6. הזרים	_____
7. השקיע	_____
8. השמיד	_____
9. הבטיח	_____
10. הסכים	_____

בניין פועל

זמן עבר

בזמן עבר תופיע תוכית ו"ו.

אני - גודלתי	אנחנו - גודלנו
אתה - גודלת	אתם - גודלתם
את - גודלת	אתן - גודלתן
הוא - גודל	הם - גודלו
היא - גודלה	הן - גודלו

זמן הווה

בזמן הווה תופיע תוכית ו"ו. תחילית מ"ם מציינת זמן הווה.

מגודל - אני, אתה, הוא

מגודלת - אני, את, היא

מגודלים - אנחנו, אתם, הם

מגודלות - אנחנו, אתן, הן

זמן עתיד

בזמן עתיד תופיע תוכית ו"ו.

אני - אגודל	אנחנו - נגודל
אתה - תגודל	אתם - תגודלו
את - תגודלי	אתן - תגודלנה (תגודלו)
הוא - יגודל	הם - יגודלו
היא - תגודל	הן - תגודלנה (יגודלו)

זמן ציווי - בבניין פועל אין צורת ציווי.

שם הפועל - בבניין פועל אין שם פועל.

שם פעולה - בבניין פועל אין שם פעולה.

תרגיל 11

כתבו את הפעלים הבאים בבניין פועל.

פועל	פועל בבניין פועל
1. דיבר	_____
2. בישל	_____
3. סיפר	_____
4. גידל	_____
5. שילם	_____

בניין התפעל

זמן עבר

בזמן עבר תופיע התחילית **הת**'.

אני - **הת**לבשתי	אנחנו - **הת**לבשנו
אתה - **הת**לבשת	אתם - **הת**לבשתם
את - **הת**לבשת	אתן - **הת**לבשתן
הוא - **הת**לבש	הם - **הת**לבשו
היא - **הת**לבשה	הן - **הת**לבשו

זמן הווה

בזמן הווה תופיע תוכית מ"ם המציינת זמן הווה.

התוכית ת"ו מציינת את בניין התפעל.

מ**ת**לבש - אני, אתה, הוא

מ**ת**לבשת - אני, את, היא

מ**ת**לבשים - אנחנו, אתם, הם

מ**ת**לבשות - אנחנו, אתן, הן

זמן עתיד

בזמן עתיד תופיע תוכית ת"ו.

אני - א**ת**לבש	אנחנו - נ**ת**לבש
אתה - ת**ת**לבש	אתם - ת**ת**לבשו
את - ת**ת**לבשי	אתן - ת**ת**לבשנה (תתלבשו)
הוא - י**ת**לבש	הם - י**ת**לבשו
היא - ת**ת**לבש	הן - ת**ת**לבשנה (יתלבשו)

זמן ציווי

בזמן ציווי תופיע התחילית **הת**'.

התלבש - אתה התלבשי - את

התלבשו - אתן התלבשנה - אתן

שם הפועל - להתלבש.

שם הפעולה - התלבשות.

תרגיל 12

כתבו את השורש, הבניין, הזמן והגוף של הפעלים המודגשים במשפטים.

פועל	שורש	בניין	זמן	גוף
1. בתקופת החגים אנחנו **מתפללים.**	____	____	____	____
2. הם **התלבשו** יפה למסיבה.	____	____	____	____
3. הן **התרחצו** בים.	____	____	____	____
4. **אתם תתאהב**ו בסרט.	____	____	____	____
5. **התרגשנו** מאוד בזמן ההופעה.	____	____	____	____
6. השחקנים הטובים **מתלבטים** מיד בתחילת ההצגה.	____	____	____	____
7. הכול התחיל מרעיון קטן ש**התפתח**.	____	____	____	____
8. כל התרגילים בתחרות **יתבצעו** בצורה מעולה.	____	____	____	____
9. היא **מתנדבת** שלוש פעמים בשבוע בבית אבות.	____	____	____	____

תרגיל 13

מיינו את הפעלים לפי הבניינים השונים.

הבדילו, לובשות, נתקל, מתנפץ, ישלמו, יתפסו, מופנם, מכניעים,
ידובר, הומצאו, טיילו, התרחצתי, נרקוד, צולמו

בניין	פעלים
פעל	_____
פיעל	_____
נפעל	_____
הפעיל	_____
הופעל	_____
פועל	_____
התפעל	_____

תרגיל 14

כתבו את השורש, הבניין, הזמן והגוף של הפעלים.

פועל	שורש	בניין	זמן	גוף
1. התאהבו	_____	_____	_____	_____
2. נרקוד	_____	_____	_____	_____
3. נאכלו	_____	_____	_____	_____
4. ממליצים	_____	_____	_____	_____
5. סופרו	_____	_____	_____	_____
6. ישמשו	_____	_____	_____	_____

משפט פעיל ומשפט סביל

משפט פעיל - הוא משפט שבו יש מישהו שמבצע פעולה.

דוגמה: אני אוכלת שוקולד. אני מבצעת את פעולת האכילה.

משפט סביל - הוא משפט שבו הפריט מקבל את הפעולה ולא עושה אותה בעצמו.

דוגמה: השוקולד נאכל על ידי. השוקולד לא ביצע שום פעולה.

קיים קשר בין בניינים פעילים לבניינים סבילים

בניינים פעילים		**בניינים סבילים**
בניין פעל בניין		בניין נפעל בניין
פיעל בניין	⟷	פועל בניין
הפעיל	⟷	הופעל

דוגמאות

1. הילד **שבר** את הכד (בניין פעל) ↔ הכד **נשבר** על ידי הילד. (בניין נפעל)
2. האבא **סיפר** סיפור לילד (בניין פיעל) ↔ הסיפור **סופר** על ידי האבא. (בנין פִּעֵל)
3. השופט **הפסיק** את המשחק (בנין הפעיל) ↔ המשחק **הופסק** על ידי השופט. (בנין הופעל)

תרגיל 15

סמנו על יד כל משפט אם הוא פעיל הוא סביל.

1. הילד **אכל** בננה. פעיל / סביל
2. הבית **נהרס** על ידי דחפור ענק. פעיל / סביל
3. השיעור **בוטל** על ידי המורה. פעיל / סביל
4. המורה **הכתיב** את החומר החדש. פעיל / סביל
5. **נספר** את המקרה לחוקרת הנוער. פעיל / סביל
6. הלהיטים האחרונים **מבוקשים** על ידי ציבור המאזינים. פעיל / סביל
7. העניין **מוסכם** על שני הצדדים. פעיל / סביל
8. האיש **קנה** אוטו חדש. פעיל / סביל
9. הסוחר **העמיס** את הסחורה שלו על גג הרכב. פעיל / סביל
10. הנער **נשפט** על ידי השופט בגלל אחזקת סמים. פעיל / סביל
11. האופנועים **נגנבו** במגרש החנייה. פעיל / סביל
12. האוכל הטעים **בושל** על ידי הטבחים במסעדה. פעיל / סביל
13. החולה **הורדם** לפני הניתוח. פעיל / סביל
14. האורחים **זללו** את כל העוגות. פעיל / סביל
15. כל **המחשבים** נשמרו במחסן. פעיל / סביל

איך הופכים משפט פעיל למשפט סביל?

לדוגמה

משפט פעיל: הילדים הקפיצו את **הכדור** בזמן המשחק.

א. מזהים את בניין הפועל 'הקפיץ' - בניין **הפעיל**.

ב. הבניין הסביל המקביל לו – **הופעל**.

הפועל שהתקבל הוא - **הוקפץ**

ג. מעבירים את המילה 'כדור' לראש המשפט.

ד. מתאימים את הגוף של הפועל לנושא החדש של המשפט.

ה. הזמן של המשפט הוא זמן עבר, ולכן נשאיר את הפועל בזמן עבר.

המשפט הסביל שיתקבל: הכדור הוקפץ על ידי הילדים בזמן המשחק.

תרגיל 16

הפכו את המשפטים הפעילים לסבילים.

משפט	משפט סביל
1. הילד הקטן אכל פלאפל.	_____
2. העובד הפקיד את הכסף בבנק.	_____
3. יושב ראש מועצת התלמידים הבטיח טיולים רבים.	_____

4. החברים שמעו מוזיקה בהפסקה. _____
5. הזמר השמיע את השיר החדש בהופעה. _____
6. רוכב האופנוע פגע בהולך רגל. _____
7. המנהל שילם את המשכורת בזמן. _____
8. הטבח חימם את האוכל בתנור. _____
9. המנהלת ביטלה את הטיול בגלל הגשם. _____
10. אנשי שמורת הטבע הזרימו את מי הנהר לכינרת. _____

איך הופכים משפט סביל למשפט פעיל?

לדוגמה

משפט סביל: העבריין נשפט על ידי השופט בגלל שוד קשישים.

א. מזהים את בניין הפועל 'נשפט' - בניין נפעל.

ב. הבניין הפעיל המקביל לו – בניין פעל.

הפועל שהתקבל הוא – **שפט**

ג. מעבירים את המילה **'**השופט**'** לראש המשפט.

ד. מתאימים את הגוף של הפועל לנושא החדש של המשפט.

ה. הזמן של המשפט הוא זמן עבר, ולכן נשאיר את הפועל בזמן עבר.

המשפט הפעיל שיתקבל: השופט שפט את העברין בגלל שוד קשישים.

תרגיל 17

הפכו את המשפטים הסבילים לפעילים.

משפט	משפט פעיל
1. הממתקים **נאכלו** על ידי הילדים.	_____
2. כל הרכוש של היהודים **הוחרם** על ידי הגרמנים בזמן השואה.	_____
3. הפושע האכזרי **נתפס** אחרי מעקב ממושך על ידי השוטרים.	_____
4. הנערים **נוצלו** על ידי המעסיקים בעבודות בזמן החופשה.	_____
5. השיר של עומר אדם **הושמע** בהופעה באצטדיון.	_____
6. הממצאים החדשים **נחשפו** על ידי החוקרים.	_____
7. המגרש **גודר** על ידי הבנאים לפני תחילת העבודה.	_____
8. התינוקות הקטנים **הורדמו** על ידי ההורים בשעות הצהרים.	_____
9. הבניין הישן **שופץ** על ידי הדיירים.	_____
10. האוצר העתיק **נשמר** על ידי מאבטחים במוזיאון.	_____

תרגיל 18

חזרו לתרגיל 15.

הפכו את כל המשפטים הסבילים למשפטים פעילים, ואת המשפטים הפעילים לסבילים.

1. הילד **אכל** בננה. _____
2. הבית **נהרס** על ידי דחפור ענק. _____
3. השיעור **בוטל** על ידי המורה. _____
4. המורה **הכתיב** את החומר החדש. _____
5. **נספר** את המקרה לחוקרת הנוער. _____
6. הלהיטים האחרונים **מבוקשים** על ידי ציבור המאזינים. _____
7. העניין **מוסכם** על שני הצדדים. _____
8. האיש **קנה** אוטו חדש. _____
9. הסוחר **העמיס** את הסחורה שלו על גג הרכב. _____
10. הנער **נשפט** על ידי השופט בגלל אחזקת סמים. _____
11. האופנועים **נגנבו** במגרש החנייה. _____
12. האוכל הטעים **בושל** על ידי הטבחים במסעדה. _____
13. החולה **הורדם** לפני הניתוח. _____
14. האורחים **זללו** את כל העוגות. _____
15. כל **המחשבים** נשמרו במחסן. _____

פרק ב': תחביר

זיהוי הנושא והנשוא במשפט פועלי

את ניתוח המשפט מתחילים בזיהוי הנשוא.

הנשוא

הנשוא במשפט הפועלי יהיה תמיד הפועל הנטוי.

הנושא

א. הנושא יהיה מי שעושה את הפעולה.

ב. הנשוא מתאים במין ובמספר לנושא.

ג. לפני הנושא לעולם לא תבוא מילת יחס.

דוגמה - **דויד אכל ארוחה בבוקר**.

אכל - הוא הפועל במשפט ולכן יהיה הנשוא.
דויד - עשה את הפעולה ולכן הוא היה הנושא.

נושא ונשוא במילה אחת

פעלים שמופיעים בגוף ראשון או שני וכל פועל בציווי יכללו בתוכם גם את הנושא וגם את הנשוא.

דוגמה - **קניתי מתנה לבת שלי לכבוד יום הולדתה**.

אני - נושא | **קניתי** - אני עשיתי את הפעולה | לכן **קניתי** - נושא + נשוא

מילות שאלה

התפקיד התחבירי של מילות השאלה "**מי**" ו"**מה**" שמכוונות לנשוא יהיו הנושא במשפט.

דוגמה - **מי שאל את השאלה?**

המילה "מי" מתייחסת לפועל **"שאל"** ולכן תהיה הנושא.

תרגיל 19

סמנו את הנשוא והנושא במשפטים שלפניכם.

1. נטע סגרה את החלונות בגלל הסערה.
2. מי ראה את הטלפון שלי?
3. הזמרת השמיעה את השירים החדשים שלה בהופעה.
4. התעודה הטובה שימחה את הורי התלמיד.
5. המורים ביטלו את המבחנים.
6. חברי מועצת העיר החליטו להקים מגרש כדורגל נוסף ליד הפארק.
7. תלמידי בית הספר התכוננו לטקס יום הזיכרון.
8. הסבא אושפז בבית חולים עקב מחלה.
9. ההופעה תתחיל בדיוק בשעה תשע בערב.
10. חשבנו על האנשים שנפגעו ברעידת האדמה.
11. נסעתי לארצות הברית בזמן החופשה.
12. מה קרה בזמן רעידת האדמה בטבריה?
13. הריסוס השמיד את החרקים.
14. אכלתי ארוחה מופלאה במסעדת דגים.
15. מי מכיר את המסעדה החדשה בחוף הים?

תרגיל 20

סמנו את הנושא והנשוא במשפטים הבאים:

1. החיילים המצטיינים נפגשו עם נשיא המדינה.
2. המאמן זרק את הכדור לספורטאים החדשים בקבוצה.
3. תרמתי את כל הבגדים המיותרים שלי לנזקקים.
4. העולים מאתיופיה גרים במרכז הקליטה.
5. תלמידי כיתות י"ב למדו את כל החומר לבחינות המעשיות.
6. חברי הלהקה שרו בהתלהבות.
7. הזוכה במקום הראשון בתחרות קיבל מחשב.
8. התלמידים נהנו בטיפוס על ההר הגבוה.
9. נהניתי מאוד מההופעה בקרקס.
10. בטלוויזיה שידרו תכניות מיוחדות לכבוד החופש הגדול.
11. על כל קנייה בסכום של חמישים שקלים תינתן עוגת שוקולד.
12. לאחר חופשה ממושכת, חברי הכנסת חזרו לעבודה.
13. פירושים שונים ניתנו לשיר החדש של הזמר.
14. במהלך הטקס התלמידים התנהגו למופת.
15. מצאנו בסרט החדש משמעויות רבות.
16. לפי תקנון בית הספר, התלמידים לא ישתמשו בטלפון הסלולרי בשיעורים.
17. ברשימת הקניות שלי מופיעים מוצרים יקרים.

18. בתוכניות טלוויזיה רבות משלבים שחקנים לא מפורסמים.

19. לקראת החורף הקרוב מציגה חברת הנעליים דגמים חדשים.

20. רצנו כל ערב בפארק.

21. מי מצא את הכלב שנעלם בפארק?

22. מה נקנה לתינוק שרק נולד?

נשוא מורחב

נשוא מורחב הוא נשוא אחד שיש בו יותר ממילה אחת.

דוגמאות לנשוא מורחב

א. פועל עזר עם שם פועל.

לדוגמה: אני אוהבת לרקוד.

אוהבת - פועל עזר | **לרקוד** - שם הפועל

ב. שני פעלים שמתייחסים לאירוע אחד ומחוברים ב - ו"ו החיבור.

לדוגמה: המורה חזר והדגיש את כללי הבטיחות.

ג. ניבים

לדוגמה: הספר החדש יצא לאור.

תרגיל 21

סמנו את הנושא והנשוא במשפטים הבאים:

1. הספרים יצאו לאור במהלך התקופה הקרובה.
2. כיום ילדים רבים ממעטים לקרוא בגלל פעילות רבה ברשתות החברתיות.
3. הטיסה לישראל עומדת לצאת בעוד שעה.
4. בתום יום עבודה מתיש מיהרתי להגיע לאירוע.
5. התאונה הקטלנית נגרמה בגלל מהירות נסיעה גבוהה.
6. לאחר מריבה קשה, החבר הלבין את פני חברו ברבים.
7. לקראת הבחירות ראש העיר הבטיח הרים וגבעות לתושבים.
8. רוב תלמידי כיתות י"א יצאו לגדנ"ע.
9. ברגעי עייפות נהגים חייבים לעצור בצד הדרך.
10. ההורים חזרו והדגישו בפני הילדים את הסכנות הקיימות בטיול במדבר.

תרגיל 22

סמנו את הנושא והנשוא במשפטים הבאים:

1. ראש הממשלה חזר והדגיש את עמדתו.
2. הסערה הלכה וגברה.
3. הילד מרבה לפטפט בשיעור.
4. התלמידים הפסיקו לאחר לביה"ס.

5. השופטים בתחרות השירה מיהרו והודיעו על התוצאות.

6. אני יכול לעמוד על הידיים.

7. העובדת חזרה וביקשה מהמעביד את המשכורת שלה.

8. החיילים חייבים להגיע בזמן לבסיס.

9. המועדון שב ונפתח לציבור לאחר חודשים ארוכים.

10. בחברה הישראלית מעמדן של הנשים הולך ומשתנה לטובה.

11. החובש מיהר להושיט עזרה לפצוע בתאונת הדרכים.

12. אתה עשוי להצליח בלימודיך.

13. החוזר בתשובה הולך ומתחזק באמונתו.

14. המתופף מטיב לנגן גם בגיטרה.

15. החשש מפני שיטפונות במדבר בעונת החורף הולך וגדל.

16. בעקבות הידיעה הקשה על התאונה, החיוך של הנהג נעלם.

תרגיל 23

סמנו את הנושא והנשוא במשפטים הבאים:

1. שני היריבים הגיעו לעמק השווה אחרי ויכוח סוער.

2. היחסים בין שני המנהיגים עלו על שרטון.

3. נער זה יצא לתרבות רעה.

4. השחקנית הרימה את האף לאחר ההצלחה.

5. השחקן ירד מן הפסים.

6. האורח הקדים להגיע לארוחה.

7. הכלבה שלי הולכת וגדלה מיום ליום.

8. המטיילים מיהרו וטיפסו על ההר בטיול.

9. טסנו בטיסת אל על לניו יורק.

10. הם איחרו להגיע למסיבה.

11. האיש העשיר ירד מנכסיו.

12. חיכיתי לאוטובוס במשך זמן רב.

13. נדהמתי לשמוע את החדשות.

14. מצאתי גור חתולים בכניסה לביתי.

15. סוף סוף עברתי את מבחן התיאוריה.

משלים הפועל ומשלים השם במשפט

משלים הפועל הוא חלק המופיע במשפט ומוסיף מידע על הנשוא הפועלי.

משלים השם מתאר את שם העצם שאליו הוא מתלווה.

לדוגמה: **התינוק הקטן שיחק עם הצעצוע**.

התינוק - נושא | **הקטן** - משלים השם, משום שהוא מתאר את שם העצם - התינוק.

שיחק - נשוא | **צעצוע** - הצעצוע מוסיף מידע: עם מה שיחק התינוק.

תרגיל 24

כתבו במשפטים הבאים את: הנושא, הנשוא, משלים השם ומשלים הפועל.

משפטים	נושא	נשוא	משלים שם	משלים פועל
1. חיוך ענקי התפשט על פניו.	_____	_____	_____	_____
2. חופשת הקיץ התחילה בשמחה רבה.	_____	_____	_____	_____
3. הנהג הטוב נוסע בזהירות.	_____	_____	_____	_____
4. ראיתי הופעה מעולה של זמר מצוין.	_____	_____	_____	_____
5. חשבנו על רעיון מיוחד.	_____	_____	_____	_____
6. התלמידים הטובים מכינים שיעורי בית.	_____	_____	_____	_____
7. שיטת לימודים חדשה הופעלה במקצוע המתמטיקה.	_____	_____	_____	_____
8. הסיגריות פוגעות בבריאות.	_____	_____	_____	_____
9. הספורט מפתח את הכושר הגופני.	_____	_____	_____	_____
10. הפטפוטים הרבים מפריעים בזמן השיעור.	_____	_____	_____	_____
11. בית החולים החדש נסגר בגלל אלימות של קרובי החולים.	_____	_____	_____	_____
12. אחרי קבלת הגביעים, השחקנים המצטיינים חגגו במועדון הספורט.	_____	_____	_____	_____
13. קיבלתי המלצה חמה מהמנהל שלי.	_____	_____	_____	_____
14. בקרקס האיטלקי הופיע להטוטן מדהים.	_____	_____	_____	_____
15. השוטרים מצאו את הרכב הגנוב ליד הים.	_____	_____	_____	_____

תרגיל 25

כתבו במשפטים הבאים את: הנושא, הנשוא, משלים השם ומשלים הפועל.

משפטים	נושא	נשוא	משלים שם	משלים פועל
1. אטרקציה מדהימה נפתחה בלונה פארק החדש.	_____	_____	_____	_____
2. אזרחים רבים לא הבינו את מסלולי האוטובוסים החדשים.	_____	_____	_____	_____
3. רכב ביטחון יכול לנסוע בשולי הדרך.	_____	_____	_____	_____
4. צריכת החשמל עלתה באופן משמעותי בקיץ.	_____	_____	_____	_____
5. הקורבן תובע פיצויים מהמדינה עקב פגיעה בשמו הטוב.	_____	_____	_____	_____
6. תלמידת בית הספר נפגעה במהלך שיעור ספורט.	_____	_____	_____	_____
7. סרטים אלימים גורמים להתנהגות אלימה.	_____	_____	_____	_____
8. התלמיד הבודד יושב בהפסקה בצד.	_____	_____	_____	_____
9. אנחנו שומעים את ציוץ הציפורים בשעות הבוקר המוקדמות.	_____	_____	_____	_____
10. אנשים רבים חלו במחלות בגלל הלכלוך במסעדה.	_____	_____	_____	_____

תרגיל 26

כתבו במשפטים הבאים את: הנושא, הנשוא, משלים השם ומשלים הפועל.

משפטים	נושא	נשוא	משלים שם	משלים פועל
1. כל הקרשים נעלמו בל"ג בעומר.	_____	_____	_____	_____
2. אנחנו מחפשים תורמים לפרויקט החדש.	_____	_____	_____	_____
3. שמענו הרצאה מעניינת על איכות הסביבה.	_____	_____	_____	_____
4. מצאתי בבית כלי עבודה ישנים.	_____	_____	_____	_____
5. בעלי החיים החזקים מצליחים לשרוד בג'ונגל.	_____	_____	_____	_____
6. הנהגת הערנית מנעה תאונה קשה.	_____	_____	_____	_____
7. ילדי היישובים ליד הגבול סובלים מחרדות קשות.	_____	_____	_____	_____
8. התנדבות בבתי אבות עוזרת לקשישים.	_____	_____	_____	_____
9. שמענו קולות מוזיקה באמצע הלילה.	_____	_____	_____	_____
10. תיירים רבים הגיעו לירושלים העתיקה.	_____	_____	_____	_____
11. בעלי חיים נפגעו מהחום הרב.	_____	_____	_____	_____
12. אווירה טובה שררה במסיבה.	_____	_____	_____	_____
13. תערוכת התמונות מצרפת תוצג במוזיאון תל אביב.	_____	_____	_____	_____
14. מאבטחים מיומנים מוצבים בכניסה לקניון.	_____	_____	_____	_____
15. הרופא ממליץ על גמילה מעישון באמצעות סדנה.	_____	_____	_____	_____

דיבור ישיר ודיבור עקיף

הדיבור הישיר

דיבור ישיר הוא ציטוט של דברים כפי שנאמרו על ידי הדובר.

הדיבור הישיר מפוסק בנקודתיים לפניו ובמירכאות בתחילתו ובסופו.

הדיבור הישיר יכול להופיע בתחילת משפט ובסופו.

לדוגמה - הטייסים הודיעו**:** **"**ממחר נשבית את כל הטיסות לאירופה**"**.

הדיבור העקיף

הדיבור העקיף הוא מסירה של דברים באופן עקיף, ללא ציטוט.

הדיבור עקיף בא רק בסוף המשפט ולפניו יש מילת שיעבוד: (ש.. כי..)

לדוגמה - הטייסים הודיעו **ש**ממחר הם ישביתו את כל הטיסות לאירופה.

תרגיל 27

חלק א

שחברו את המשפטים הבאים מדיבור ישיר לדיבור עקיף.

1. הסדרן אמר: "אין עוד מקומות ישיבה בקולנוע". _____
2. השובתים הודיעו: "לא נתפטר!" _____
3. הפסיכולוגים טענו: "קיימת תופעה של צפייה מרובה בטלוויזיה". _____
4. המצילים הכריזו: "אסור להיכנס לים בזמן סערה". _____

5. הרופאים הזהירו: "השפעת עלולה להפוך למגיפה בחורף". _____

חלק ב

שחברו את המשפטים הבאים מדיבור עקיף לדיבור ישיר.

1. הרופא דיווח שמצבו של הנשיא משתפר. _____
2. ארגון איכות הסביבה טען שהמפעלים מזהמים את מי השתייה. _____
3. הפסיכולוגים חושבים שהצחוק טוב לבריאות. _____
4. המשטרה הודיעה שהכביש המהיר ייסגר בגלל עבודות. _____
5. הצבא מסר שחיילות ימלאו תפקידים קרביים. _____

תרגיל 28

א. קבעו אם המשפט כתוב בדיבור ישיר או בדיבור עקיף.

ב. שחברו את המשפטים מדיבור עקיף לישיר או להיפך.

משפט	דיבור	שחבור
1. העובדים מאיימים: "החל ממחר תתחיל שביתה בכל המפעלים".	ישיר / עקיף	_____
2. הוא שאל אם אנחנו באים לחוף הים מחר.	ישיר / עקיף	_____
3. ראש הממשלה הודיע שמחירי הדירות יוזלו.	ישיר / עקיף	_____

4. נשיא ארצות הברית טען: "אמריקה היא המדינה החזקה ביותר בעולם".	ישיר / עקיף	_____ _____
5. העיתונאי מסר שהחקירות של החשודים יימשכו.	ישיר / עקיף	_____ _____
6. סיפרתי לה שאני מכין לה הפתעה ליום ההולדת.	ישיר / עקיף	_____ _____
7. המורה אמרה שהפרויקט שלי במוזיקה מעולה.	ישיר / עקיף	_____ _____
8. הודעתי להם שהפגישה מבוטלת.	ישיר / עקיף	_____
9. ביקשתי ממנה שתיתן לי את הסיכום מן השיעור הקודם.	ישיר / עקיף	_____ _____
10. אמרתי לרחל: "תני לי בבקשה את הסיכום של ההרצאה".	ישיר / עקיף	_____ _____
11. הדובר מסר כי כל משחקי הנבחרת יתקיימו במועדם.	ישיר / עקיף	_____ _____
12. המוכר אמר לי שהשעון הזה מעולה ולא יקר.	ישיר / עקיף	_____ _____
13. חבר שלי שאל אותי אם אנחנו רוצים לבוא לפגוש אותו בקפיטריה.	ישיר / עקיף	_____ _____
14. היא אמרה: "את תמיד שוכחת את התאריך של יום הולדתי".	ישיר / עקיף	_____ _____
15. הילדים בחוץ אמרו לי שלא כדאי לצאת לחצר בגלל החום.	ישיר / עקיף	_____ _____

תרגיל 29

א. קבעו אם המשפט כתוב בדיבור ישיר או עקיף.

ב. שחברו את המשפטים מדיבור עקיף לדיבור ישיר או להיפך.

משפט	דיבור	שחבור
1. המאמן הודיע שהאימון מבוטל בגלל מזג האוויר.	ישיר / עקיף	_____ _____
2. הזהרתי את רחל: "אל תלכי יחפה כי המקום מלוכלך".	ישיר / עקיף	_____ _____
3. מנהל ביה"ס הודיע: "אני מבטיח להוריד את שכר הלימוד".	ישיר / עקיף	_____ _____
4. השדרן ברדיו הודיע: "קיים עומס תחבורה בנתיבי איילון".	ישיר / עקיף	_____ _____
5. דויד שאל את מירי אם היא רוצה להיות אשתו.	ישיר / עקיף	_____ _____
6. יונתן שאל את נטע אם היא רוצה לרכוב על האופנים שלו.	ישיר / עקיף	_____ _____
7. השומר ביקש שתראה לו תעודה מזהה לפני שתיכנס לבניין.	ישיר / עקיף	_____ _____
8. אמרתי לרופא: "הכאבים ברגל מתחזקים כאשר אני הולכת".	ישיר / עקיף	_____ _____
9. דנה שאלה את גיא מה הוא רוצה לעשות בסוף השבוע.	ישיר / עקיף	_____ _____
10. המנהלת הודיעה שמי שמחסיר ימי עבודה יפוטר.	ישיר / עקיף	_____ _____

11. האישה אמרה שהיא לא מכירה את הגבר שבתמונה.	ישיר / עקיף	_____ _____
12. ביקשתי מגיל לשמור על החתולים כדי שלא יפגעו ברהיטים.	ישיר / עקיף	_____ _____

תרגיל 30

א. קבעו אם המשפט כתוב בדיבור ישיר או עקיף.

ב. שחברו את המשפטים מדיבור עקיף לדיבור ישיר או להיפך.

משפט	דיבור	שחבור
1. אבא שאל: "האם אתה צריך הסעה לתל אביב?".	ישיר / עקיף	_____ _____
2. אמרתי למורה: "אני מנסה לכתוב מכתב באנגלית".	ישיר / עקיף	_____ _____
3. הם ביקשו שלא נגיע באופניים חשמליים בגלל המרחק.	ישיר / עקיף	_____ _____
4. הבטחתי לדויד שאטפל בכלב שלו כאשר הוא יטוס לחו"ל.	ישיר / עקיף	_____ _____
5. החיילים הבטיחו שלא יירדמו בזמן השמירה למרות העייפות.	ישיר / עקיף	_____ _____
6. החזאי אמר: "הים יהיה גלי וסוער מחר".	ישיר / עקיף	_____
7. הבמאי אמר לשחקנים: "מחר נעשה חזרה כללית".	ישיר / עקיף	_____ _____
8. ענבר אמרה שהיא לא הצליחה לישון בגלל המסיבה של השכנים.	ישיר / עקיף	_____ _____

9. האחות ביקשה שאגיע בשעה שמונה לבדיקת דם.	ישיר / עקיף	_____ _____
10. המארחים אמרו: "אנו שמחים שהצלחתם להגיע".	ישיר / עקיף	_____ _____
11. סיפרתי לתומר שראיתי את הסרט משימה בלתי אפשרית.	ישיר / עקיף	_____ _____
12. הזמרת אמרה שהיא לומדת פיתוח קול.	ישיר / עקיף	_____ _____
13. דני אמר: "שחיתי בים ומאוד נהניתי".	ישיר / עקיף	_____
14. המורה אמרה: "קודם תסיימו לקרוא את השאלות, ואז תסמנו את התשובות".	ישיר / עקיף	_____ _____
15. התלמיד אמר שהוא ייצא מחר מהבית בשעה מוקדמת.	ישיר / עקיף	_____ _____

פרק ג': הבנה והבעה

טקסט טיעוני

טקסט טיעוני הוא טקסט שמציג טענה או עמדה לגבי נושא מסוים. הטענה מבוססת על הוכחות. המטרה של הטקסט הטיעוני היא לשכנע את הקוראים בנכונות הטענה המוצגת בטקסט.

איך כותבים פסקת טיעון?

א. מציגים את הנושא ואת הטענה.

ב. מביעים עמדה על הטענה המוצגת: אני מסכים/אינני מסכים עם טענה זו.

ג. כותבים נימוקים שיחזקו את הטענה שלכם.

ד. מסיימים במסקנה הנובעת מכל הנימוקים שהצגתם.

דוגמה לכתיבת פסקת טיעון

נושא: רבים טוענים שהספורט טוב לבריאות.

האם אתם מסכימים עם טענה זו? נמקו את עמדתכם.

אנשים רבים, צעירים ומבוגרים, עוסקים בסוגים שונים של ספורט. הם טוענים שהספורט טוב לבריאות. אני מסכימה עם טענה זו.

הספורט הוא דבר בריא שמשפיע לטובה על הגוף וגם על נפש האדם.

ראשית, הספורט משפיע לטובה על מערכות שונות בגוף האדם, כגון מערכת הנשימה, מערכת הלב והשרירים. הספורט משפר את מנגנון הנשימה, מאיץ את זרימת הדם ותורם לעלייה ברמת החמצן בדם. בנוסף, פעילות גופנית עוזרת למנוע מגוון מחלות גופניות, כמו מחלות לב, סוכרת, יתר לחץ דם ועוד רבות אחרות. כמו כן, הספורט גורם להשפעות נפשיות חיוביות אצל האדם, כדברי הפתגם: "נפש בריאה בגוף בריא". עיסוק בפעילות גופנית תורם לשיפור ההרגשה הכללית, משפר את הדימוי העצמי ומפחית מתחים נפשיים.

מלבד זאת, הספורט עוזר לנו לחטב את הגוף, וכך הוא גורם לנו להרגיש טוב עם המראה שלנו.

המסקנה היא שכל אחד צריך לבחור את ענף הספורט שהוא אוהב ולהתחיל להתאמן.

תרגיל 31

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

נושא: ניסוים בבעלי חיים הם התעללות מיותרת בחיות.

האם אתם מסכימים עם טענה זו? נמקו את עמדתכם.

מעובד מתוך הפורום הבין אוניברסיטאי למדעי הרפואה בישראל

מאות אלפי בעלי-חיים משמשים מדי שנה במחקר הרפואי בישראל ובעולם, וכתוצאה מכך עוברים התעללויות. אני מסכימה עם הטענה כי ניסויים בבעלי חיים הם התעללות מיותרת.

ראשית, יש לזכור שתרופות רבו, שנוסו בהצלחה בבעלי-חיים גרמו דווקא נזק בריאותי ולעיתים אף למוות לבני אדם. הדבר נובע מכך שבעלי החיים נבדלים מבני האדם במבנה גופם, בתפקודם ובתגובותיהם לתרופות. למשל, ויטמין סי חשוב מאוד לבני האדם אבל אינו נחוץ לרוב היונקים. ארסן הוא רעל קטלני לבני אדם אבל אינו משפיע על כבשים. בנוסף, יש לזכור כי המדע התפתח מאוד. כיום אפשר לעשות ניסוים בתרביות תאים, ברקמה אנושית ובסימולציות במחשב. לדוגמה, במכון הסרטן הלאומי של ארצות-הברית כבר נבדקות תרופות בתרביות שונות של תאי אדם במקום בעכברים, כפי שהיה נהוג עד כה. כמו כן, לתעשיית התרופות יש אינטרס כלכלי. תעשייה זו מעוניינת לייצר תרופות ולהרוויח כסף. לשם כך החוקרים משתפים איתה פעולה. הם מקבלים כספים רבים, עושים ניסויים בבעלי חיים ומפתחים תרופות. החוקרים יכולים לסרב לעשות ניסויים בבעלי חיים במקום זה הם יכולים לחפש דרכים אחרות לפיתוח תרופות. היום התפתחות המדע נעשית בקצב מהיר ביותר. אני משוכנעת שאפשר להציל חיי אדם גם בלי לפגוע בבעלי חיים. אין זה אנושי להמשיך לפגוע בבעלי חיים, ולכן יש להפסיק את הניסויים האלה.

א. מהי הטענה המוצגת בטקסט?

_____

_____

_____

_____

ב. מהם הנימוקים התומכים בטענה?

_____

_____

_____

_____

ג. מהי המסקנה המוצגת בטקסט?

_____

_____

_____

_____

תרגיל 32

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

נושא: מורים, הורים ותלמידים תומכים בתלבושת אחידה. לטענתם התלבושת האחידה מסייעת לתלמידים ולהורים.
האם אתם מסכימים עם טענה זו? נמקו את דבריכם.

תמיד תהיה תחרות בין תלמידים בכל מה שקשור לאופנה ומותגים. לתלמידים רבים יש אפשרות כלכלית להתבלט בעזרת בגדים יקרים בבית הספר, לעומת אחרים שלא. אני מסכימה עם הטענה שתלבושת אחידה מסייעת לתלמידים ולהורים.

תלבושת אחידה תורמת לביטול תחרותיות. הדפסת חולצות לבית ספר הופכת את המלתחה של התלמידים לאחידה יחסית. היא יכולה לצמצם את התחרות בכל הקשור לאופנה ומותגים. כבר בגיל צעיר מאד מתחילה התחרות על "מי יותר אופנתי", והתלבושת האחידה מסייעת להתמודד עם התחרות. בנוסף, התלבושת האחידה יוצרת שוויון בין התלמידים. בעזרת תלבושת אחידה כל התלמידים מגיעים עם אותם בגדים, וכך נוצרת אחידות בין התלמידים.

כמו כן, תלבושת אחידה מונעת עיכובים וחוסכת זמן. ילדים בגיל ההתבגרות מתכוננים במשך זמן רב לפני שהם בוחרים מה ללבוש לבית הספר. כך הם מתעכבים מדי בוקר. בעזרת תלבושת אחידה ניתן למנוע את העיכוב, ולקצר בצורה משמעותית את זמן ההכנות הדרוש לקראת יציאה לבית הספר מדי בוקר.

מלבד זאת, התלבושת האחידה חוסכת להורה הוצאות על בגדים. הילדים תמיד רוצים את התלבושות הכי יפות והנעלים הכי יקרות. לכן ההוצאות על ילדים בבית הספר יכולות להגיע לאלפי שקלים. ניתן למנוע את העלויות האלו בעזרת תלבושת אחידה במחיר סביר. אין צורך לבזבז זמן רב בקניון בקניית מותגים חדשים. התלבושת האחידה משמשת את התלמידים לאורך כל השנה.

המסקנה היא שתלבושת אחידה בבתי ספר עוזרת לתלמידים ולהורים ויש לה חשיבות רבה.

א. מהי הטענה המוצגת בטקסט?

_____

_____

_____

_____

ב. מהם הנימוקים התומכים בטענה?

_____

_____

_____

_____

ג. מהי המסקנה המוצגת בטקסט?

_____

_____

_____

_____

תרגיל 33

כתבו פסקאות טיעון לנושאים הבאים, לפי המבנה שלמדתם.

הנחיות לכתיבת פסקת טיעון
כתבו טיוטה: שלב א - מסכים / לא מסכים עם הטענה. שלב ב' - נימוקים: א. _____ ב. _____ ג. _____ שלב ג - מסקנה: _____

1. נושא: הורים רבים מגבילים את ילדיהם בשימוש ברשתות החברתיות, בטענה כי הרשתות החברתיות מזיקות להם. האם אתם מסכימים עם טענה זו? נמקו את דבריכם.

_____
_____
_____
_____
_____
_____

2. נושא: בשנים האחרונות נשמעת טענה שהחופש הגדול ארוך מדי וכי יש לקצר את אותו. האם אתם מסכימים עם טענה זו? נמקו את דבריכם.

_____
_____

3. **נושא:** הורים רבים טוענים שבני נוער מוציאים כספים רבים על קניית מותגים וכי הדבר מיותר. האם אתם מסכימים עם טענה זו? נמקו את דבריכם.

4. **נושא:** אזרחים רבים טוענים כי במדינה מתרחשת הדרת נשים. האם אתם מסכימים עם טענה זו? נמקו את דבריכם.

5. **נושא:** האם המדינה צריכה לאפשר המתת החסד? אזרחים רבים טוענים שכן, למרות שהיא מעוררת קשיים רבים. האם אתם מסכימים עם טענה זו? נמקו את דבריכם.

ארגון המידע בטקסטים

מבנה הטקסט וארגונו עוזרים להבין ולזכור את המידע המופיע בטקסט.

בטקסטים רבים ניתן לראות שהמידע מאורגן במבנה מסוים.

המידע יכול להיות מאורגן בטקסט במספר מבנים:

- **ארגון המידע לפי זמן**
- **ארגון המידע לפי ניגוד והשוואה**
- **ארגון המידע לפי סיבות ותוצאות**
- **ארגון המידע לפי סיבות ודרכי התמודדות**
- **ארגון המידע לפי טיעון והוכחות**

ישנם טקסטים המשלבים יותר מעקרון ארגון אחד.

ארגון המידע בטקסט לפי זמן

תרגול

תרגיל 34

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

התנועה האפרו-אמריקאית לזכויות האזרח

מתוך ויקיפדיה וסיכומונה

התנועה האמריקנית לזכויות האזרח הייתה תנועה חברתית שניהלה מאבק ארוך, לא אלים בעיקרו, למען זכויות שוות לכל האזרחים. תנועה זו תבעה שוויון במסגרת החוק, בעיקר לאזרחים האפרו-אמריקנים של ארצות הברית.

האפרו-אמריקנים החלו את חייהם כעבדים שהובאו החל משנת 1610 למושבות בצפון אמריקה. מושבות אלו הפכו מאוחר יותר להיות חלק מארצות הברית. בחוקת ארצות הברית עצמה יש הכשר ברור לעבדות, אם כי הניסוחים הם זהירים ולא מפורשים. כל עוד היה מדובר בעבדים, היה קשה מאוד לדבר על מאבק לשוויון זכויות. במצב כזה של עבדות יש להתייחס קודם כל למתן זכויות בסיסיות כלשהן.

הזכות הראשונה שהעבדים היו אמורים לקבל היא הזכות לחירות. היו עבדים שחורים שזכו בחירות משום שאדוניהם החליטו לשחררם, אך עיקר המאבק לביטול העבדות התבטא במאבק בין מדינות הצפון, שהתנגדו לעבדות, ובין מדינות הדרום, שהסתמכו על עבודת עבדים. מאבק זה הגיע לשיאו במלחמת האזרחים האמריקנית, שהתחוללה בין השנים 1861 ל-1865. שחרורם הסופי של העבדים אושר בחודש דצמבר בשנת 1865 בתיקון השלושה-עשר לחוקת ארצות הברית, שהוא החוק לביטול העבדות.

בסוף המאה התשע-עשרה ובתחילת המאה העשרים, בית המשפט העליון לא מנע ממדינות ארצות הברית להגביל את זכויות האזרח. בשנת 1896 אף אישר בית המשפט את זכות המדינות להפריד בין גזעים. בית המשפט ביטל למעשה את התיקון הארבעה-עשר לחוקת ארצות הברית, ואפשר למדינות הדרום להתעלל באזרחיהן השחורים כמעט ככל העולה על רוחן.

בתקופה זו היו נהוגים בארצות הברית חוקים אשר פגעו בזכויותיהם של השחורים. מדיניות זו נקראה "מדיניות ההפרדה", ובמסגרתה מתקנים ציבוריים כמו ברזי מים, ספסלים ציבוריים ועוד היו שמורים ל"לבנים" בלבד. בנוסף, נותני שירות פרטיים כמו מסעדות

ואוטובוסים לא היו חייבים לשרת "שחורים". אולם האפליה הקשה ביותר הייתה במדיניות ההפרדה בבתי הספר הציבוריים, שילדים שחורים לא הורשו ללמוד בהם.

במקרים רבים אלימות כנגד שחורים זכתה לעידוד או להתעלמות מצד שופטים, מחוקקים ובעיקר מהמשטרה המקומית. במקרים אחרים נערכו משפטים מוטים כנגד שחורים, שהואשמו בעבירות כמו אונס או רצח על סמך ראיות מפוברקות, כאשר ההרשעות ניתנות על ידי חבר מושבעים לבן.

החל משנת 1950 התמרדו השחורים באפליה הגזענית. הם פעלו נגד האפליה בדרכים שונות, לעיתים בצורה אלימה אך לרוב ללא אלימות.

בשנת 1954 התאחדו חברי בית המשפט העליון בפסק דין 'בראון נגד מועצת החינוך', שבו נקבע לראשונה כי הפרדה גזעית בבתי ספר אינה חוקתית. ניסיון לממש החלטה זו בשנת 1957 במדינת ארקנסו נתקל בהתנגדות עזה של מושל המדינה. ההתנגדות הביאה להתערבות של כוח צבאי כדי להוציא לפועל את ההחלטה.

בשנת 1964 נחקק חוק זכויות האזרח, שקבע שאסור להפלות אזרחים בארצות הברית. כמו כן, נקבע העיקרון כי לכל אדם מגיע קול שווה. היה זה שינוי מהמקובל עד אז, שכן מחוז מרובה תושבים שחורים זכה לאותו מספר נציגים כמו מחוז קטן יותר שאוכלוסייתו לבנה.

את מאבק השחורים הנהיג הכומר מרטין לותר קינג, שקרא לאנשיו להיאבק למען זכויותיהם תוך התנגדות בלתי אלימה. בשנות השישים נערכו צעדות והפגנות המוניות שקראו לשוויון מלא לשחורים. המצעד הגדול ביותר היה "המצעד אל וושינגטון", שצעדו בו ביחד כרבע מיליון שחורים ולבנים (אוגוסט 1963). בהדרגה במשך השנים השיגו השחורים שוויון זכויות בארצות הברית.

א. הסבירו מהי התנועה לזכויות האזרח?

_____
_____
_____

ב. מה המשמעות של המושג עבד?

_____
_____
_____

ג. מהי "מלחמת אזרחים"?

_____
_____
_____

ד. מהי "מדיניות ההפרדה"?

_____
_____
_____

ה. מי היה מרטין לותר קינג ומה היה מיוחד במעשיו?

_____
_____
_____

תרגיל 35

כתבו את כל התאריכים המופיעים בטקסט. ליד כל טקסט רשמו את האירוע.

תאריך	אירוע
1. _____	_____
2. _____	_____
3. _____	_____
4. _____	_____
5. _____	_____
6. _____	_____
7. _____	_____
8. _____	_____
9. _____	_____
10. _____	_____

תרגיל 36

ענו על השאלות הבאות.

א. כמה שנים נמשך מאבקם של האפרו-אמריקנים עד שהפכו לאזרחים שווי זכויות בפועל?

_____

_____

_____

ב. מדוע לקח זמן רב לאפרו-אמריקנים עד שקיבלו שוויון זכויות בפועל?

_____

_____

_____

ג. מהו הרעיון המרכזי בטקסט?

_____

_____

_____

ד. כיצד לדעתכם הייתה אמורה "התנועה האמריקנית לזכויות האזרח" צריכה לפעול כדי להשיג שוויון?

_____

_____

_____

תרגיל 37

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

רוזה פארקס

מתוך ויקיפדיה

רוזה לואיז פארקס נולדה ב-4 בפברואר 1913, בעיירה טוסקגי במדינת אלבמה שבארצות הברית. היא נולדה לשני הורים שחורים שהוריהם היו עבדים.

בשנת 1932 רוזה נישאה לריימונד פארקס, שהיה פעיל בתנועה למען זכויות השחורים בארצות הברית. ריימונד עודד את אשתו הצעירה להשלים את לימודיה התיכוניים. רוזה השלימה את לימודיה בשנת 1933. היא הפכה בכך לחלק משבעה אחוזים בלבד של שחורים שסיימו את לימודיהם בתיכון בשנה זו.

בשנת 1943, בהיותה בת שלושים, הצטרפה פארקס ל"תנועה האמריקנית למען זכויות השחורים". היא נבחרה בשנה זו לנשיאת הסניף של מונטגומרי באלבמה, ועמדה בראשו עד שנת 1957.

בשנת 1944, בהיותה בת 31, עבדה פארקס במשך תקופה בבסיס חיל האוויר האמריקני. בבסיס זה הייתה אסורה כל אפליה גזעית. היא נסעה לעבודתה באוטובוס מעורב, ותיארה זאת בבוא העת כ"חוויה מאירת עיניים".

בשנת 1944, עמדה פארקס בראש יוזמה להגנה על ריסי טיילור. ריסי טיילור הייתה אישה שחורה מאלבמה שנאנסה באונס קבוצתי על ידי חבורת גברים לבנים, אשר למרות שהודו בכך לא נחקרו או הואשמו בפשע. פארקס הקימה את "הוועד למען צדק שוויוני עבור גב' ריסי טיילור", שהפך עד מהרה לארגון עם סניפים בכל רחבי ארצות הברית.

בחודש אוגוסט 1955, נחרדו רבים בארצות הברית מהרצח האכזרי של אמט טיל. טיל היה נער בן ארבע-עשרה ממוצא אפרו-אמריקני ממדינת מיסיסיפי, שנרצח מכיוון ששוחח עם אישה לבנה. בחודש נובמבר 1955 השתתפה פארקס בעצרת המונית במונטגומרי במחאה על הרצח.

מספר ימים לאחר מכן, באחד בדצמבר 1955, סירבה פארקס לפנות את כיסאה באוטובוס לאדם לבן. באותם ימים קבע החוק כי חלקו הקדמי של האוטובוס מיועד ללבנים בלבד, והשחורים אמורים לשבת בחלקו האחורי. פארקס אומנם ישבה בחלקו האחורי של האוטובוס, אולם היה נהוג שכאשר החלק הקדמי התמלא, הנהג פנה לשחורים והורה להם לפנות את מקומם ללבנים. בעקבות סירובה היא נאסרה, נשפטה והורשעה בהפרת הסדר הציבורי. בעקבות מעצרה הוביל הכומר מרטין לותר קינג את חרם האוטובוסים של מונטגומרי, אשר בעקבותיו ביטלה חברת האוטובוסים הציבורית את מדיניות ההפרדה הגזעית שלה. הערעור על הרשעתה של פארקס נידון בבית המשפט העליון של ארצות הברית.

ב-13 בנובמבר 1956, הכריעו השופטים כי ההפרדה הגזעית באוטובוסים נוגדת את חוקת ארצות הברית.

פארקס הפכה לסמל לתנועה לזכויות האזרח בארצות הברית.

בשנת 1996 העניק לה נשיא ארצות הברית, ביל קלינטון, את מדליית החירות הנשיאותית על פעילותה נגד גזענות.

רוזה פארקס נפטרה בשנת 2005, כשהיא בת 92.

א. מה קרה לריסי טיילור? איך הגיבו החברה הלבנה והחברה השחורה לאירוע?

_____

_____

_____

ב. מה קרה לנער אמט טיל? איך הגיבו החברה הלבנה והחברה השחורה לאירוע?

_____

_____

_____

ג. כיצד התנהגה רוזה פארקס באוטובוס? מה גרם לה להתנהג כך?

_____

_____

_____

ד. מה היו התגובות למעשה של רוזה?

_____

_____

_____

ה. מה מיוחד לדעתכם במעשה של רוזה פארקס?

_____

_____

_____

ו. מדוע לדעתכם הפכה רוזה פארקס לסמל לתנועה לזכויות האזרח בארצות הברית?

_____

_____

_____

ז. הסבירו את המושג מנהיג. האם לדעתכם רוזה פארקס הייתה מנהיגה?

_____

_____

תרגיל 38

ענו על השאלות הבאות.

א. ציינו תאריכים משמעותיים בחייה של רוזה פארקס.

_____
_____
_____
_____
_____

ב. כמה שנים מחייה היא הקדישה לטובת המאבק לזכויות השחורים?

_____
_____
_____

ג. מהו הרעיון המרכזי בטקסט?

_____
_____
_____

תרגיל 39

פעילות טרום קריאה "**מרד גטו ורשה**".

קראו את כותרת הטקסט והסבירו את המושגים הבאים:

א. גטו ורשה

_____
_____

ב. אקציות

_____
_____

ג. מחנה עבודה

_____
_____

ד. מחתרת

_____
_____

ה. התקוממות

_____
_____

תרגיל 40

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

מרד גטו ורשה

מעובד על פי טקסולוגיה

מרד גטו ורשה היה מעשה ההתקוממות הגדול ביותר של היהודים בזמן השואה מול הכוחות הנאצים.

גטו ורשה היה הגדול בגטאות היהודיים בפולין בתקופת השואה. הגטו הוקם על ידי הנאצים בחודש אוקטובר 1940, ובשיאו מנה כ-450,000 נפש. כאשר התחילו השילוחים (האקציות) של היהודים מהגטו למחנות ההשמדה, האמינו פעילי תנועת ההתנגדות היהודית בגטו שהיהודים נשלחים למחנות עבודה ולא אל מותם. בשנת 1942 התחילו להגיע לגטו ורשה ידיעות על מעשי ההשמדה של הנאצים במזרח פולין ובמחנה ההשמדה "חלמנו". יהודי הגטו הבינו שהשילוחים הם חלק מתהליך השמדה. האקציה הראשונה מגטו ורשה נערכה ב-22 ליולי 1942. ביום זה נלקחו מהגטו 300,000 יהודים למחנה ההשמדה בטרבלינקה. לאחר מכן נותרו בגטו כ-60,000 יהודים. היהודים שנשארו הבינו שהם אלו שיעברו בתקופה הקרובה למחנה ההשמדה.

היהודים שנשארו בגטו, רובם צעירים, האשימו את עצמם על שלא התנגדו בפועל לגירוש משפחותיהם. הם הבינו כי גם לאחר הגירוש של שלוש מאות אלף היהודים, אין שום ביטחון שהם יישארו בחיים. המצב שנוצר הוא רק הפסקה בין גירוש לגירוש. ללוחמים בגטאות לא היו אשליות שמרד כנגד הגרמנים יכול להציל אותם או את יהודי הגטו האחרים. בבסיס החלטתם למרוד בנאצים עמדה התחושה הבסיסית שעליהם להיאבק נגד הנאצים גם אם הדבר יביא למותם. אנשי המחתרת היהודית בגטו דנו במרד כאפשרות ממשית רק כאשר הבינו שהאפשרויות העומדות בפניהם אינן בחירה בין חיים למוות, או בין מוות ודאי לסיכויי הישרדות, אלא בין מוות למוות.

היו מספר סיבות עיקריות שהניעו את הלוחמים בגטאות לנהל מרד נגד הנאצים בתוך הגטו עצמו. הסיבה הראשונה לקיום המרד הייתה תגובה של היהודים נגד מעשי הגרמנים: האקציות וההשמדה ההמונית. סיבה שנייה הייתה הרצון לנקום את הרצח ההמוני של היהודים שמתו בידי הנאצים. סיבה נוספת למרד הייתה הרצון להציל את הכבוד היהודי: למות בקרב ולא בתאי הגזים. כפי שאמר אבא קובנר: "מוליכים אותנו שולל... אל נלך כצאן לטבח!". למרות העובדה שהמאבק היה חסר סיכוי, יתרונו היה ביכולת שלו להאדיר את הגאווה והתקווה היהודית.

בגטו פעלו באותה תקופה שתי מחתרות: הראשונה הייתה האצ"י (איגוד צבאי יהודי), שהיה כוח קטן שמנה כמאתיים וחמישים איש וחבריו היו מיומנים יחסית בלחימה. הייתה להם כמות גדולה יחסית של כלי נשק, ובראש הארגון עמד פאוול פרנקל. המחתרת השנייה הייתה אי"ל (ארגון יהודי לוחם). חברי הארגון הגיעו משלוש תנועות נוער: "דרור", "השומר הצעיר" ו"עקיבא". הארגון מנה כשבע מאות חברים והחזיק בכמות מעטה מאד של כלי נשק. בראש הארגון עמד מרדכי אנילביץ'.

השלב הראשון של המרד התחיל ב-18 בינואר 1943, בעקבות אקציה נוספת שבה נשלחו יהודים למחנה השמדה. האקציה נמשכה ארבעה ימים. חלק מן היהודים באותה אקציה היו חברי המחתרות. בזמן שהנאצים הגיעו לקחת אותם הם פתחו באש על החיילים הגרמניים. בפעולה זו הם הצליחו להפתיע את הגרמנים, שרובם נהרגו מהירי, אך גם מרבית הלוחמים היהודים נהרגו. בסיומה של אותה אקציה נלקחו מן הגטו 6,000 יהודים נוספים.

בעקבות הניסיון הראשון, הבינו מנהיגי המחתרות כי הגרמנים עשויים להגיע לגטו ולערוך אקציה נוספת במפתיע, וכך לתפוס את אנשי המחתרות כאשר אינם מוכנים. כדי למנוע את האפשרות הזו, התמקמו היהודים בעמדות ובבונקרים בחלקים שונים של הגטו. כעת כל יהודי הגטו התגייסו לסייע למחתרות. היהודים היו עדים להצלחה החלקית של הקרב הראשון שנערך בין המחתרת לנאצים. הם הבינו שהתנגדות אקטיבית לנאצים עשויה לעזור להם לשרוד יותר מאשר תסכן את חייהם. במהלך שלושת החודשים שבין הקרב הראשון ועד לכניסתם הבאה של הגרמנים לגטו וחידוש האקציות, סייעו יהודי הגטו למחתרות. הם עזרו לחפור בונקרים ורשת תעלות להסתרת מים, מזון וכלי נשק. לכל יהודי היה מקום מסתור, וכך נוצר שיתוף פעולה הדוק בין המחתרות לבין יתר הציבור היהודי שבגטו.

השלב השני של המרד התרחש בזמן האקציה האחרונה. האקציה הייתה השלב הסופי והעיקרי של המרד, והיא נערכה ב-19 באפריל 1943, ערב ליל הסדר. הנאצים ידעו על קיומה של המחתרת היהודית בגטו, לכן הם נכנסו הפעם עם כוח של למעלה מאלפיים חיילים מלווים במשוריינים וטנקים. מולם ניצבו בסך הכול כשבע מאות לוחמים יהודים. בזמן כניסת הנאצים אל הגטו, התחבאו היהודים בבונקרים ובמקומות מסתור. מצב זה יצר יתרון חלקי לטובת היהודים שהצליחו להחזיק מעמד בקרב מול הנאצים למשך מספר ימים. אי-הצלחתם של הנאצים לתפוס את היהודים ולגבור עליהם, גרמה לגרמנים לשנות את דרך הלחימה. הגרמנים החלו לשרוף באופן שיטתי בית אחר בית בגטו. השריפות פשטו בכל הבניינים והגיעו אל הבונקרים שם הסתתרו הלוחמים. החום הגדול הקשה על המשך הלחימה ואט אט יצאו היהודים ממקומות המסתור ונפלו לידי הנאצים.

ב-8 במאי 1943 נפלה המפקדה של אי"ל ברחוב מילא 18, לוחמים רבים נהרגו, ביניהם מרדכי אנילביץ' שהיה המפקד הבכיר. הקרבות נמשכו כמעט חודש ימים, עד לנפילתו הסופית של הגטו ב-16 במאי 1943.

מרד גטו ורשה היה התקוממות העירונית הראשונה נגד הנאצים באירופה הכבושה. היה זה קרב קשה והיהודים הוכיחו בו כושר עמידה בלתי רגיל, כזה שאפילו מדינות עצמאיות באירופה לא גילו בזמן שנכבשו על-ידי הנאצים. נקודת החולשה העיקרית של היהודים הייתה המחסור בכלי נשק. מרבית היהודים נהרגו בזמן חיסול הגטו. הנאצים שרפו את בית הכנסת הגדול בוורשה לאות ניצחון.

גטו ורשה נחרב בחודש מאי 1943, בתום המרד.

א. לאן תושבי גטו ורשה חשבו שנלקחים היהודים מהגטו בשנת 1942?

_____

_____

_____

ב. מה נודע ליהודי הגטו לאחר מכן?

_____

_____

_____

ג. כמה יהודים נלקחו לאקציה ב-1942 וכמה נשארו בגטו?

_____

_____

_____

ד. מה היהודים הבינו לאחר האקציה? אלו אפשרויות עמדו בפניהם?

_____

_____

_____

ה. תארו את המחתרות שפעלו בגטו ורשה.

_____
_____
_____

ו. מה קרה בשלב הראשון של המרד?

_____
_____
_____

ז. מה קרה בשלב השני של המרד?

_____
_____
_____

ח. כיצד המרד הסתיים?

_____
_____
_____

ט. מדוע היהודים מרדו אם הם ידעו שאין להם סיכוי לנצח?

_____
_____
_____

תרגיל 41

ענו על המטלות הבאות.

א. חלקו את הטקסט לפסקאות.

ב. כתבו בכל פסקה את משפט המפתח ואת המשפטים התומכים בו.

_____
_____
_____
_____
_____

תרגיל 42

ענו על השאלות הבאות.

א. כתבו מה היו הסיבות למרד.

_____
_____
_____

ב. מהלך המרד - מה קרה בתאריכים הבאים:

	תאריך	מה קרה בתאריך?
1.	שנת 1940	_____
2.	שנת 1942	_____
3.	22 ליולי 1942	_____
4.	18 לינואר 1943	_____
5.	19 אפריל 1943	_____
6.	8 מאי 1943	_____
7.	חודש מאי 1943	_____

ג. מה היו תוצאות המרד?

_____
_____
_____

ד. מהו הרעיון המרכזי בטקסט?

_____
_____
_____

תרגיל 43

סכמו את המאמר במילים שלכם. בסיכום התייחסו לסיבות למרד, למהלכו ולתוצאותיו.

שימו לב למבנה. השתמשו במילות קישור מתאימות.

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

תרגיל 44

קראו את קטע הטקסט וענו על השאלות הבאות.

צביה לובטקין: לוחמת במרד גטו ורשה

יד ושם – בית הספר המרכזי להוראת השואה ומט"ח

צביה נולדה במזרח פולין בשנת 1914. היא הייתה מראשי המחתרת היהודית בפולין וממקימי 'הארגון היהודי הלוחם' בגטו ורשה.

מנעוריה הייתה צביה חברת תנועת הנוער החלוצית "דרור – החלוץ".

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה בשנת 1939, נקלעה צביה לשטח שכבשו הסובייטים, אולם בתחילת שנת 1940 היא חזרה לוורשה, שהייתה תחת שלטון הגרמנים. החזרה מרצון ללב השטח הפולני שהנאצים שלטו בו היה מעשה גובל בהתאבדות, אך צביה עשתה זאת כדי להדריך את מאות הנערים והנערות היהודיים שנותרו שם.

בחודש יולי של שנת 1942, בימי האקציה הגדולה מגטו ורשה, הייתה צביה בין מקימי ה'ארגון היהודי הלוחם' (אי"ל) בגטו, ולאחר הקמתו מילאה בו תפקיד מרכזי.

כך הפכה קבוצת מדריכי תנועת אי"ל ליחידת קומנדו שמתאמנת לקראת קרב חסר סיכוי. היה ברור שאין להם סיכוי מול הצבא הגרמני, אבל הם ידעו שאי אפשר לוותר ללא מאבק. בחודש אפריל 1943 צביה לקחה חלק בפעולת ההתנגדות הראשונה של ה'ארגון היהודי הלוחם' במרד גטו ורשה. תפקידה בימי המרד היה לקשר בין עמדות הלחימה השונות.

במאי 1943, בימים האחרונים של המרד, שהתה צביה בבונקר של מיפקדת הארגון ברחוב מילה 18. ב-10 במאי היא הצליחה להימלט ביחד עם לוחמים נוספים ששרדו, דרך תעלות הביוב שהובילו אל מעבר לחומות הגטו.

עד סוף המלחמה בשנת 1945, פעלה צביה במחתרת כשהיא מסתתרת בוורשה הפולנית. לאחר מכן המשיכה להילחם בגרמנים ביחד עם הפרטיזנים הפולנים. בחודש מאי 1946 עלתה צביה לובטקין לארץ ישראל. היא הייתה בין היוזמים והמייסדים של קיבוץ לוחמי הגטאות ושל 'בית לוחמי הגטאות', שהיה מוזיאון להנצחת השואה.

צביה לובטקין נפטרה בשנת 1976.

א. תארו את מהלך חייה של צביה לובטקין על פי התאריכים המופיעים במאמר.

_____

_____

_____

_____

_____

ב. מה ניתן לומר על חייה של צביה לובטקין?

_____

_____

_____

ג. האם העובדה שהיא הייתה אישה השפיעה על מעשיה?

_____

_____

_____

ארגון המידע לפי ניגוד והשוואה

תרגיל 45

קראו את קטע הטקסט וענו על השאלות הבאות.

היום הראשון של הקרב בגטו ורשה - צביה לובטקין

מתוך דעת אתר גטו ורשה

"הרגע בא כשהאיר היום ועמדתי בגטו ברחוב נלבקי 23, וראיתי את אלפי הגרמנים מקיפים את הגטו במכונות ירייה ובתותחים כאילו לחזית הרוסית הם הולכים. מולם עמדנו בעמדה זו אנחנו: קבוצה של עשרים וכמה בחורים ובחורות צעירים. נשקנו? לכל אחד אקדח ורימון, לכל הקבוצה היו שני רובים ופצצות מתוצרת בית, פרימיטיביות, שצריך להדליק את הפתיל שלהן בגפרור, ובקבוקי מולוטוב. היינו שמחים ועליזים כי ידענו שסופם יבוא. ידענו שינצחו אותנו, אבל בעד חיינו ישלמו מחיר גבוה. ואכן הם שילמו.

כאשר הגרמנים התקרבו, זרקנו את הפצצות והרימונים. ראינו דם גרמני נשפך ברחובות ורשה, אחרי שבמשך זמן רב הרבה דם ודמעות של יהודים נשפכו ברחובותיה. הייתה בנו שמחה גדולה ולא היה חשוב מה יהיה מחר. הגרמנים נסוגו בפחד עצום. ראינו את הקצין מדרבן חיילים לצאת לקרב, לאסוף פצועים והם לא זזו... אנחנו אספנו את הנשק שלהם.

וכך קרה שאנחנו המעטים, עם הנשק הדל, גירשנו את הגרמנים מהגטו. מובן שהם חזרו. לא חסרו להם נשק, תחמושת, לחם, מים - כל הדברים שחסרו לנו. הם חזרו ביתר כוח: בתותחים ובטנקים. אנחנו תקפנו בבקבוקי מולוטוב והעלינו טנק באש...

היהודים התחבקו והתנשקו, אף כי היה בטוח שכמעט איש מאיתנו לא יישאר בחיים. הייתה לנו הרגשה כי נקמנו.

בליל הפסח השני נכנסתי לבונקר שבו היה הרב מייזל. הוא הפסיק את הסדר השני, שם ידיו על ראשי ואמר: 'ברוכים תהיו. טוב לי למות עכשיו. הלוואי שהיינו עושים זאת קודם'".

בקטע זה צביה לובטקין מתארת את היום הראשון של מרד הלוחמים היהודים נגד הגרמנים בגטו ורשה. **ערכו השוואה על פי הקטע:**

א. יחסי הכוחות בין היהודים לגרמנים

מספר לוחמים	
יהודים _____	גרמנים _____
כלי נשק	
יהודים _____	גרמנים _____
תגובה למרד	
יהודים _____	גרמנים _____

ב. מה היינו מצפים שיקרה בעימות בין היהודים לגרמנים?

_____

_____

_____

ג. כיצד ניתן להסביר את העובדה שהיהודים הצליחו לפגוע בגרמנים?

_____

_____

_____

ד. האם היהודים הצליחו לנקום בגרמנים? האם הנקמה היא רק פיזית?

_____

_____

_____

ה. "ראינו דם גרמני נשפך ברחובות ורשה... הייתה בנו שמחה גדולה ולא היה חשוב מה יהיה מחר". הסבירו את המשפט.

_____

_____

_____

ו. בליל הפסח השני אמר הרב מייזל שטוב לו למות לאחר המרד בגרמנים. למה התכוון בדבריו?

_____

_____

_____

תרגיל 46

קראו את קטע הטקסט ענו על השאלות הבאות.

רוני צוקרמן- הנכדה של צביה לובטקין - היא טייסת הקרב הראשונה בישראל.

ט. מעין אפילוג – מכון בן גוריון לחקר ישראל והציונות אונ' בן גוריון בנגב

בשנת 2001, חמישים ושלוש שנים לאחר שהוקם חיל האוויר הישראלי ושבע שנים לאחר שהוחלט כי קורס הטיס ייפתח לנשים, עמדה טייסת קרב על מגרש המסדרים בבסיס חצרים בסיום הקורס. טקס סיום הקורס וקבלת כנפי הטיס נערך באחד מבסיסי צה"ל בדרום הארץ.

טייסת הקרב שסיימה בהצטיינות את הקורס הייתה סגן משנה רוני צוקרמן. רוני היא טייסת הקרב הראשונה של חיל האוויר, והיא קיבלה את כנפי הטיסה במעמד ההיסטורי ממפקד חיל האוויר. האירוע הזה היה מיוחד לא רק בגלל העובדה שרוני היא טייסת הקרב הראשונה, אלא גם מסיבה נוספת: רוני היא נכדתם של צביה לובטקין ויצחק (אנטק) צוקרמן, ממנהיגי מרד גטו ורשה. נכדת לוחמי המרד הפכה להיות טייסת קרב בצה"ל. אי אפשר היה שלא להשוות בין הסבתא לנכדה. גם הסבתא וגם הנכדה הן נשים כשכל אחת מהן היא לוחמת ראשונה, גיבורה ייחודית ואישה שווה בין גברים.

מכרים של המשפחה התרגשו בטקס הסיום של קורס הטיס ואמרו: "רוני סגרה מעגל של גבורה. כשסבתא שלך ממנהיגי גטו ורשה...זה נראה מובן מאליו שנשים יכולות לעשות כל מה שהן רוצות".

א. במרד גטו ורשה בשנת 1943 הייתה צביה לובטין ממנהיגות המרד.

בשנת 2001 הפכה נכדתה להיות טייסת הקרב הראשונה בחיל האוויר.

"כך נסגר מעגל של גבורה". הסבירו.

_____
_____
_____
_____

ב. מדוע זה נראה "מובן מאליו" שנכדתה של צביה לובטקין יכולה לעשות כל מה שהיא רוצה?

_____
_____
_____
_____

תרגיל 47

קראו את קטע הטקסט וענו על השאלות הבאות.

אנה פרנק

מעובד על פי יד ושם

אנה פרנק נולדה בשנת 1929 בפרנקפורט, גרמניה, בת שנייה לאדית ואוטו פרנק ואחות למרגוט. בשנת 1933, כאשר התחזק שלטונו של היטלר, עזבה המשפחה את ביתה בגרמניה ועברה לעיר אמסטרדם בהולנד, שם פתח אוטו פרנק בית מסחר לייבוא בשמים ותבלינים. בחודש מאי 1940 פלשו הגרמנים להולנד. אוטו פרנק הכין למשפחתו מקום מסתור מפני הגרמנים, בחלק האחורי של בית המסחר שלו. הכניסה לדירת המסתור הייתה מאחורי ארון הספרים.

בחמישה ביולי 1942 עברה המשפחה לגור בדירת המסתור, לאחר שאחותה של אנה פרנק, מרגוט, קיבלה הודעה להגיע למחנה עבודה. שני עובדים לשעבר של אוטו פרנק דאגו למשפחה למזון שקנו בשוק השחור, והביאו להם בגדים, ספרים ועיתונים. המשפחה הסתתרה בדירה במשך כל תקופת המלחמה. כבר בימים הראשונים של הפלישה הגרמנית החלה אנה פרנק לכתוב יומן, שאותו קיבלה במתנה מאביה לים הולדתה השלושה עשר. בחודש יולי 1942 נכנסו למחבוא בני משפחת ואן פלס הרמן, אוגוסטה ובנם בן השש עשרה פטר. בנובמבר 1942 נכנס דייר נוסף למחבוא: פרידריך פפר, שהיה חבר קרוב של בני הזוג פרנק.

בחודש אוגוסט 1944 שמעו הנאצים על היהודים המסתתרים במחבוא בעקבות הלשנה. השוטרים ההולנדים שנשלחו לחפש אחר המקום גילו את כוננית הספרים שהסתירה את הכניסה למחבוא הסודי בעליית הגג. זמן קצר לפני שדיירי המסתור נשלחו למחנה הריכוז, הפקידה אנה פרנק את יומנה, שנכתב בהולנדית, בידי אחת העובדות של אביה. אמה של אנה נספתה באושוויץ. אחותה מרגוט והיא עצמה נספו במחנה ברגן-בלזן בחודש אפריל 1945, כאשר הייתה בת חמש-עשרה. רק אבא של אנה פרנק, אוטו פרנק, שרד.

כאשר אוטו פרנק שב מהמלחמה, הוא קיבל לידיו את היומן, ופרסם אותו לראשונה בשנת 1947.

אנה החלה לכתוב ביומנה כשהייתה בת שלוש-עשרה, עוד לפני המעבר של משפחתה אל עליית הגג. גם כשהייתה במחבוא בעליית הגג הצפופה היא המשיכה לכתוב. היומן היה מקום שהיא יכלה לברוח אליו. ביומן תיארה אנה אירועים בחייה וגם רגשות ומתחים שהיו במחבוא הצפוף. היא כתבה גם על החיים בפחד מתמיד מכך שהנאצים יגלו אותם. במהלך התקופה שבה המשפחה הסתתרה, אנה כתבה ביומן על ההתדרדרות באיכות וכמות המזון שהם קיבלו. ב-14 במארס 1944 היא כתבה ביומנה כי "ממחר בבוקר אין לנו יותר אף חתיכת שומן, חמאה או מרגרינה. ארוחת הצהרים שלנו היום היא מחית תפוחי אדמה וכרוב כבוש מהחבית. ממש לא יאומן איזו צחנה מעלה כרוב בן מספר שנים". כדי להסיח את דעתה מהרעב השתדלה אנה להעסיק את עצמה בקריאת ספרים ובכתיבה קבועה ביומנה. חייהם של המסתתרים היו קשים לא רק בשל המחסור במזון, אלא גם בשל היעדר תנאי היגיינה בסיסיים. אנה סיפרה ביומנה על הקושי לא פעם לשמור על שקט במחבוא.

היומן של אנה תורגם לארבעים ושבע שפות, והוא אחד הספרים הנמכרים ביותר בעולם. היומן הפך להיות סמל לשואה. הבית שבו הסתתרו אנה ובני משפחתה הפך למוזיאון באמסטרדם, והוא משמש כמרכז להסברה ולהנצחה לשואה.

א. חלקו את הקטע לפסקאות.

ב. כתבו את משפט המפתח בכל פסקה ואת המשפטים התומכים בו.

_____
_____
_____
_____
_____
_____

ג. בחרו שלושה תאריכים משמעותיים מהטקסט והסבירו את השפעתם על מהלך חייה של אנה פרנק.

תאריך משמעותי מהטקסט	השפעת התאריך על מהלך חייה של אנה פראנק
1. _____	_____ _____
2. _____	_____ _____
3. _____	_____ _____

ד. מדוע לדעתכם אנה הייתה זקוקה לכתיבה ביומן בתקופה שהייתה במחבוא?

_____
_____

ה. היומן מהווה סוג של תיעוד: הוא מתעד את חייה של ילדה בזמן השואה.

מה אנחנו יכולים ללמוד מתיעוד זה?

_____
_____

ארגון המידע בטקסט לפי סיבות ותוצאות

תרגיל 48

פעילות טרום קריאה "פצצת אטום הוטלה על הירושימה ונגסקי ביפן בסוף מלחמת העולם השנייה".

קראו את כותרת הטקסט וענו על השאלות הבאות.

א. מתי המציאו את פצצת האטום?

_____
_____
_____

ב. כמה פעמים השתמשו בפצצת האטום במהלך ההיסטוריה?

_____
_____
_____

ג. מה הם הנזקים שנגרמים כתוצאה מהטלת פצצת אטום ומה הן השפעותיה?

_____
_____
_____

תרגיל 49

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

פצצת אטום הוטלה על הירושימה ונגסקי ביפן בסוף מלחמת העולם השנייה

עובד ע"פ "איזה מסר עובר בשתי פצצות גרעיניות שאינו עובר באמצעות פצצה אחת".
שי פוגלמן 2.4.2014, עיתון הארץ

בשעה 08:16 ביום ה-6 באוקטובר 1945, הטיל מפציץ אמריקאי מסוג בי-29 פצצת אטום שכונתה בשם "ילד קטן" על העיר הירושימה. שלושה ימים מאוחר יותר הוטלה פצצה עוצמתית עוד יותר, שכונתה "איש שמן", על העיר נגסקי. בין 90 ל-146 אלף בני אדם נהרגו בהירושימה ובין 39 ל-80 אלף בני אדם נהרגו בנגסקי במהלך הטלת הפצצות ובארבעת החודשים שלאחר הטלתן. כמחצית מההרוגים נהרגו ביום הטלת פצצת האטום, ואילו השאר נהרגו כתוצאה מהשפעות הלוואי של הפצצות, שכללו כוויות ותסמונת קרינה. הרוב המוחלט של ההרוגים בשתי הערים היו אזרחים שלא היו מעורבים בלחימה.

מלחמת העולם השנייה פרצה בחודש ספטמבר 1939, לאחר שגרמניה פלשה לפולין וכבשה אותה. במלחמת העולם השנייה השתתפו עשרים וחמש מדינות שנחלקו לשני מחנות: מחנה "בעלות הברית" בראשות בריטניה, צרפת, ברית המועצות וארצות הברית, ומחנה "מדינות הציר" שכלל את גרמניה, איטליה ויפן. המלחמה התרחשה במספר יבשות: באירופה, בצפון אפריקה ובאסיה.

עם סיום מלחמת העולם השנייה באירופה, ביקשו האמריקאים לסיים במהירות את המלחמה גם באזורים אחרים בעולם. האמריקאים היו כה נחושים לסיים את המלחמה, עד שהיו מוכנים לפלוש ליפן בעזרת כוחות צבא גדולים. היפנים מצדם גייסו מיליוני חיילים במטרה להדוף את הפלישה האמריקאית, אולם הפלישה בסופו של דבר לא התרחשה. האמריקאים ידעו שפלישה של חיילים אמריקאים ליפן תגרום לאבדות כבדות מאוד לצבא האמריקאי. בחודש יולי 1945 הציבה ארצות הברית בפני יפן את דרישותיה לכניעה ולסיום המלחמה. יפן נדרשה להיכנע באופן מידי ולסגת מכל השטחים שכבשה במהלך המלחמה. הדרישות האמריקאיות נשמעו הגיוניות לאור הנסיבות. גרמניה הובסה באירופה כבר בחודש מאי 1945. שותפי המשטר הנאצי ובני בריתם התמוטטו. גם בשתי החזיתות שניהל הצבא האמריקאי מול יפן, במרכז ובדרום האוקיינוס השקט, רשמו "בעלות הברית" ניצחונות.

נכון לאותו זמן, היפנים כבר הפסידו חלק נכבד מהצי הימי בקרב על מפרץ לייטי הנחשב עד היום לקרב הימי הגדול בהיסטוריה. גם הפיליפינים נכבשו מהם על ידי האמריקאים. למרות כל זאת, היפנים סירבו להראות סימני חולשה או כניעה. במשך חודשים יצאו מטוסי חיל האוויר האמריקאי להפציץ באינטנסיביות כ-70 ערים יפניות אשר הוגדרו כמטרות אסטרטגיות. חצי מיליון אזרחים נהרגו, חמישה מיליון הפכו להיות חסרי בית, והיפנים עדיין לא נכנעו.

במקביל, ביצעו האמריקאים בתקופה זו את הניסוי הראשון שלהם בפצצת אטום. התוצאות של הניסוי עלו על הציפיות. ארצות הברית ידעה שיש לה קלף מנצח ביד, שיכול לעזור לה לסיים את המלחמה. האמריקאים ייעדו לפצצות האטום שלהם תפקיד מכריע. הצמרת האמריקאית המדינית והצבאית הניחה שהיפנים לא ייכנעו בקלות, וכי נדרשת פעולה קיצונית ורבת השפעה. האמריקאים הניחו כי ההשפעה הפסיכולוגית של פצצת האטום תהיה עצומה. הם קיוו שההרס העצום יהיה מספיק בשביל לגרום ליפנים להיכנע מיד.

אפקט פסיכולוגי נוסף שהאמריקאים ניסו להשיג באמצעות השימוש בפצצה ותוצאותיה, היה מסר בזירה הבינלאומית. האמריקאים ביקשו להפגין עוצמה מול ברית המועצות משום שרצו להכתיב לה את התנאים שלהם לסיום המלחמה. במילים אחרות, פצצת האטום הייתה נכס פוליטי ודיפלומטי בידי האמריקאים. האמריקאים רצו לנצח את היפנים בלי העזרה של ברית המועצות, שכן סברו שכך יגדילו את השפעתם במזרח אסיה. הדרך לעשות זאת הייתה באמצעות שימוש בפצצת אטום.

בתגובה לביקורת על השימוש בפצצות אטום, טענו מקבלי ההחלטות בארצות הברית ותומכיהם כי הטלת פצצות האטום הייתה מהלך הכרחי. לדעתם המהלך נועד להביא לסיום מהיר של המלחמה נגד יפן. הנשיא האמריקאי טרומן אמר שהפצצה הוטלה על מנת למנוע את מותם של מיליון חיילים אמריקאים שהיו נהרגים במלחמה הנואשת שהיפנים היו מנהלים על מנת למנוע את כיבוש מולדתם. מזכיר המלחמה של ארצות הברית, הנרי סטימסון, טען כי פלישה אמריקאית ליפן הייתה גורמת להארכת המלחמה בשנה נוספת לפחות, דבר שהיה מביא לאבדות כבדות לשני הצדדים, הרבה יותר מהאבדות שנגרמו בהטלת פצצות האטום. מזכיר המלחמה סטימסון האמין כי "רק ההלם שייגרם ליפנים מהטלת פצצות האטום ללא אזהרה מוקדמת והפחד מפני פצצות אטום נוספות, יספיק כדי להביא לכניעתה ללא תנאי של יפן. אנו נמשיך להשתמש בה עד שנהרוס לחלוטין את יכולתה של יפן להילחם. רק כניעתה של יפן תעצור אותנו".

כדי לנצח במלחמה ולהעביר את המסר שלהם, האמריקאים יכלו להסתפק בהטלת פצצת אטום אחת. מדוע הם השתמשו בפצצת אטום שנייה והפציצו גם את נגסקי?

א. קראו את הטקסט וחלקו אותו לפסקאות.

ב. כתבו את משפט המפתח בכל פסקה ואת המשפטים התומכים בו.

_____
_____
_____
_____
_____
_____

תרגיל 50

ענו על השאלה הבאה.

האמריקאים הטילו שתי פצצות אטום על הירושימה ונגסקי ביפן.

הסיבות לכך הן
1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

התוצאות היו
1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

תרגיל 51

ענו על השאלות הבאות.

א. מהו הרעיון המרכזי של הטקסט?

_____
_____
_____

ב. האם אתם חושבים שהטלת הפצצה הייתה הכרחית?

_____
_____
_____

ג. עברו שבעים ושלוש שנים מאז שארצות הברית הטילה את פצצות האטום ביפן.

אלו שאלות הייתם רוצים לשאול את היפנים ואת האמריקאים?

_____
_____
_____
_____

תרגיל 52

סכמו את המאמר במילים שלכם.
סכמו את המאמר במילים שלכם. בסיכום התייחסו לסיבות שגרמו לארצות הברית להטיל פצצות אטום על יפן, ומה היו התוצאות של המעשה.
שימו לב למבנה. השתמשו במילות קישור מתאימות.

_____
_____
_____
_____

_____

_____

_____

_____

תרגיל 53

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

מי ישמור על כדור הארץ?

מעובד על פי "סבבה שומרים על הסביבה "- המשרד להגנת הסביבה

דמיינו לעצמכם את כדור הארץ ללא כיפות הקרח בקוטב הצפוני ובקוטב הדרומי. דמיינו שכל כמות הקרח הגדולה הזאת נמסה, ונוספת אל מי האוקיינוסים...

שערו מה יקרה למיליוני בני האדם החיים באזורי החופים בכל העולם? איפה תהיה ישראל במצב כזה?

מדענים מעריכים שעד שנת 2100 תעלה הטמפרטורה על פני כדור הארץ בין מעלה אחת לשלוש וחצי מעלות צלזיוס. הסיבה לעליית הטמפרטורות היא אפקט החממה.

ההתחממות הגדולה ביותר נמדדה באזורי הקטבים: באלסקה, בסיביר, באנטארקטיקה ובמרבית האוקיינוסים. התוצאה של ההתחממות באזורים אלה היא המסת הקרחונים הרבים שנמצאים שם. הטמפרטורות הגבוהות יגרמו לאירועי מזג אוויר קיצוניים, כמו בצורת, שיטפונות וגלי חמסין וחום. כמו כן, יהיו שטחים שיהפכו למדבר ותחול התייבשות של חלק ממקורות המים ופגיעה באיכותם.

תוצאה נוספת מהתחממות האקלים היא התחממות האוקיינוסים. התחממות האוקיינוסים משפיעה על עליית גובה פני הים. המים החמים מתפשטים, וכתוצאה מכך נפח מי האוקיינוסים גדל ופני הים עולים. ואכן, במאה העשרים עלו פני הים בשיעור של 1 עד 2 מ"מ בכל שנה. התחזיות צופות כי עד שנת 2100 יעלו פני הים בשיעור של 10 עד 90 ס"מ!. התוצאה של הפשרת הקרחונים בקטבים, ובעקבותיה עליית פני הים, עלולה להבריח מבתיהם מיליוני בני אדם החיים בחופי הימים והאוקיינוסים.

אולם אין צורך לחכות עוד מאה שנים כדי לחזות בהרס שייגרם מהתחממות האוקיינוסים ומהמסת הקרחונים. כבר היום ניתן לחוש בתוצאה ההרסנית: במאה השנים האחרונות,

קרחונים שנמצאים על כדור הארץ מאז תקופת הקרח האחרונה (כ-10,000 שנים) נמסים ונעלמים. כתוצאה מכך נעלמים בתי גידול של חיות וגורמים לסכנת הכחדה שלהן.

דוגמאות:

דג הסלמון שוחה מרחקים עצומים באוקיינוסים בדרכו אל הנהרות הקרים בקנדה. בנהרות הוא שוחה במעלה הזרם עד לאזורים הקרים במיוחד, כדי להטיל ביצים. כיום דגי הסלמון נאלצים לנדוד צפונה באוקיינוסים מרחקים גדולים יותר כדי להגיע לאזורים קרים. התארכות המסע מתישה את כוחותיהם של הדגים, ויש סכנה שהם ייעלמו.

דובי הקוטב משתמשים במדפי קרח בקוטב להשגת מזון ולמחייה. המסת מדפי הקרח מאלצת את הדובים לשחות למרחקים גדולים יותר לשם השגת מזונם. במסעות אלה הדובים מתעייפים, מותשים ואוכלים פחות. מצבם הפיזי מסכן את בריאותם, עד כדי כך שהם הוכרזו לאחרונה מין בסכנת הכחדה.

שוניות האלמוגים חיות בשיתוף עם אצות זעירות הנמצאות בתוך גוף האלמוג. אצות אלה חיוניות ביותר להזנת האלמוג שבתוכו הן חיות. ההתחממות הגלובלית גורמת לעליית הטמפרטורה בים, ועקב כך נפגעות אותן אצות. הפגיעה באצות גורמת לפגיעה באלמוגים. כתוצאה מכך נפגעים כרבע ממיני בעלי החיים הימיים שתלויים בשוניות האלמוגים לקיומם.

א. מהן התוצאות הנובעות מהתחממות כדור הארץ?

_____

_____

_____

ב. מהי המסקנה הנובעת מתוצאות אלו?

_____

_____

_____

ג. הסבירו מדוע מובאות בקטע הדוגמאות של בעלי החיים.

_____

_____

_____

תרגיל 54

פעילות טרום קריאה "החידה שלא נפתרה – לאן נעלמו הדינוזאורים?".

ענו על השאלות הבאות.

א. מה ניתן ללמוד מן הכותרת?

_____

_____

_____

ב. הסבירו את המושגים הבאים:

1. אסטרואיד

_____

_____

2. הר געש

_____

_____

3. שרשרת מזון

_____

_____

תרגיל 55

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

החידה שלא נפתרה – לאן נעלמו הדינוזאורים?

מעובד על פי:

א. "אז מה באמת השמיד את הדינוזאורים " מאת סוכנות החלל הישראלית משרד המדע והטכנולוגיה.

ב. מחקר: "הדינוזאורים לא נכחדו רק בגלל פגיעת אסטרואיד", רוטר קהילת הפורומים של ישראל

בעבר הקדום היו בעלי חיים ענקיים רבים, כמו ממוטות גדולות ואפילו ציפורי ענק, אך הבולטות שבחיות אלה היו ללא ספק הלטאות המכונות בשם דינוזאורים.

הדינוזאורים היו זוחלים שברובם חיו ביבשה, כמו התנינים, הנחשים והלטאות. בדומה לזוחלים אחרים, גם עורם של הדינוזאורים היה מכוסה קשקשים וגם הם הטילו ביצים. בניגוד ללטאות, לדינוזאורים היו רגליים ארוכות ורבים מהם רצו ונעו בזריזות. הם הגיעו לממדי ענק והתפשטו בעולם. היצורים האלה חיו במשך 160 מיליון שנה. הדינוזאורים נעלמו כבר לפני מיליוני שנים.

מרבית החוקרים מאמינים שיכולות להיות מספר סיבות להיעלמות הדינוזאורים.

סיבה אפשרית אחת היא שאסטרואיד שנחת כאן לפני שישים וחמישה מיליון שנה גרם להכחדת כל הדינוזאורים. רוב החוקרים מסכימים כי שבעים אחוזים מכל המינים בכדור הארץ שהיו קיימים לפני שישים וחמישה מיליון שנה, נכחדו בתוך זמן קצר יחסית בעקבות פגיעת האסטרואיד. החוקרים מניחים שהאסטרואיד שפגע בכדור הארץ גרם לכמות אדירה של אבק להתרומם מעל פני האדמה. האבק התפזר מסביב לעולם עד שאור השמש נחסם. ללא אור שמש הצמחייה נבלה ומתה, וכיוון שרוב בעלי החיים ניזונו מצמחים, שרשרת המזון נפגעה קשות. הדינוזאורים שנזקקו לכמויות גדולות של מזון, מתו מרעב.

האסטרואיד גרם גם לשינויי אקלים. הוא חסם את קרני השמש והביא לשינוי אקלים קיצוני. בתקופת התקררות שנמשכה כאלפיים שנה, גוועו ומתו רוב הדינוזאורים ואיתם גם מינים רבים נוספים.

ייתכן כי סיבה אחרת הביאה להכחדת הדינוזאורים: התפרצות הר געש ענק שאירעה בתקופת הדינוזאורים. האסון גרם להעלאת ענן אבק עצום לאוויר, שכיסה את כדור הארץ. בעקבות המחסור באור מתו מרבית הצמחים ותוך זמן קצר מתו גם מרבית בעלי החיים ובראשם הדינוזאורים.

סיבה נוספת יכולה להיות עליית טמפרטורה קיצונית. יש מדענים המעריכים כי עליית טמפרטורה קיצונית גרמה להיעלמות הדינוזאורים. החום באזור הפגיעה של האסטרואיד עלה לכעשרים אלף מעלות - יותר מפי ארבעה מהטמפרטורה שעל פני השמש! בטמפרטורה כזו לא רק הדינוזאור שהמטאור נחת לו על הראש היה מתאדה, אלא גם האדמה והסלעים במרחק קילומטרים.

במאמר חדש שפורסם בסוכנות הידיעות הצרפתית איי־אף־פי, מציעים המדענים סיבה אחרת להיעלמותם של הדינוזאורים. המדענים טוענים כי מותם של הדינוזאורים נגרם בעקבות שתי תקופות של התחממות כדור הארץ. הראשונה נגרמה על ידי התפרצויות וולקאניות מפלצתיות באזור שהיום נמצאת בו הודו, והשנייה נגרמה על ידי פגיעת האסטרואיד. בשני המקרים נפלטו אפר ואבק שחסמו את קרני השמש, וכתוצאה מכך נגרמה התקררות בטווח הקצר, אך נפלטו גם כמויות אדירות של גזי חממה לכדור הארץ וגרמו לפרקי זמן חמים מאוד בטווח הארוך. "אנחנו סבורים כי ההכחדה ההמונית שהתרחשה נגרמה על ידי שילוב של וולקאניות והשפעת האסטרואיד, שהיו למעשה מכה כפולה", כתבה סיירה פיטרסן מאוניברסיטת מישיגן בארצות הברית.

כמובן שישנם חוקרים שאינם מסכימים עם תיאוריה זו, וטוענים שסיבת ההיכחדות קשורה באסונות טבע ממושכים שאירעו לפני ואחרי פגיעת האסטרואיד, ויש אפילו כאלה שטוענים שהיו אלה שני פגיעות אסטרואיד שונות.

נראה שלעולם לא נדע באמת מה קרה, אבל שאלה אחת אינה מניחה לנו.. האם כזה דבר עלול אי פעם לקרות לנו?

א. מתי הדינוזאורים חיו?

_____

_____

_____

ב. מתי הם נעלמו?

_____

_____

_____

ג. מה היה מיוחד בדינוזאורים?

_____

_____

_____

תרגיל 56

א. הסבירו את התרחישים השונים להיעלמות הדינוזאורים.

לדוגמה:

תרחיש ראשון – נפילת אסטרואיד	
שלב ראשון:	_____
שלב שני:	_____
שלב שלישי:	_____
שלב רביעי:	_____
כתוצאה מכך:	_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

ב. מה ניתן ללמוד מהעובדה שיש מספר תרחישים שמסבירים את היעלמות הדינוזאורים?

_____

_____

_____

תרגיל 57

סכמו את המאמר במילים שלכם. בסיכום התייחסו לסיבות שהביאו להיעלמות הדינוזאורים.

שימו לב למבנה. השתמשו במילות קישור מתאימות.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

ארגון המידע בטקסט לפי סיבות ודרכי התמודדות

תרגיל 58

פעילות טרום קריאה "כדור הארץ זועק לעזרה".

ענו על השאלות.

א. מה יכולות להיות הסיבות לכך שכדור הארץ "זועק לעזרה"?

_____

_____

_____

ב. הסבירו מה זאת אטמוספרה.

_____

_____

_____

תרגיל 59

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

כדור הארץ זועק לעזרה

מכון דוידסון למדע – מאיר ברק, 2.9.2009, מכון דוידסון למדע – ד"ר עידו מגן, 3.11.2015

אנשים הדואגים לאיכות הסביבה מדברים לעיתים קרובות על בעיות "אפקט החממה" ו"ההתחממות הגלובלית". מה פירוש מושגים אלה?

אפקט החממה חשוב ביותר לחיים שלנו בכדור הארץ. הוא חיוני לשמירת טמפרטורת המים מעל לנקודת הקיפאון, ובלעדיו כדור הארץ יהיה קר בשלושים מעלות מהטמפרטורה הממוצעת היום, שהיא חמש-עשרה מעלות. לולא אפקט החממה, הטמפרטורה הממוצעת

על פני כדור הארץ הייתה בערך מינוס שמונה-עשרה מעלות צלסיוס. טמפרטורה זו לא הייתה מאפשרת קיום צמחים או חיים הדומים למה שמוכר לנו כיום.

כיצד פועל אפקט החממה? החום המשתחרר מעל פני השטח של כדור הארץ עולה למעלה, עד שהוא מגיע לשכבה הנמוכה באטמוספרה שנקראת הטרופוספרה (נמצאת בגבהים של 0-10 ק"מ).

הפחמן הדו-חמצני וגזים אחרים המצויים באטמוספרה העוטפת את כדור הארץ, אינם מאפשרים לחום הנפלט מן האדמה להשתחרר לחלל החיצון, אלא מקרינים אותו בחזרה לכדור הארץ. כך הם שומרים על טמפרטורה נוחה לקיום החיים בכדור הארץ. לכן אפקט החממה הוא תנאי חשוב ביותר לקיום החיים על פני כדור הארץ.

אולם בשנים האחרונות יש עדויות מוצקות לכך שעוצמתו של אפקט החממה עולה. הסיבה לכך קשורה בעלייה בריכוז הגזים באטמוספרה. עלייה זו נובעת מהפעילות הבלתי מרוסנת של בני האדם בכדור הארץ. במיוחד עולה הריכוז של הפחמן הדו-חמצני. לפליטתו של הפחמן הדו-חמצני גורמים התיעוש והטכנולוגיה, כלי רכב ממונעים, תחנות-כוח, מפעלי תעשייה ומתקני הסקה ביתיים.

סיבה נוספת להתחממות כדור הארץ היא תעשיית הבשר. בתהליך העיכול, הפרות פולטות כמות אדירה של גז מתאן שמשפיע על אפקט החממה. למעשה, תעשיית הבשר אחראית לעשרים אחוז מפליטת הגזים בעולם שגורמים להתחממות כדור הארץ.

מלבד זאת, התחממות כדור הארץ נגרמת מהידלדלות הצמחייה בכדור הארץ. הצמחייה הידלדלה בעקבות תהליכי עיור, סלילת כבישים, פיתוח וכריתת יערות. הצמחים יכולים לעזור בהפחתת כמות הפחמן הדו-חמצני. הידלדלות הצמחייה מעצימה את אפקט החממה, כיוון שהיא מאטה תהליכים שיכולים למתן את פליטת הגזים.

כל מכוני המחקר לאקלים עולמי הגיעו למסקנה ששינויי האקלים שאנו חווים בשנים האחרונות הם תוצאה של פעילות האדם. כתוצאה מאפקט החממה, עלתה הטמפרטורה הממוצעת בעולם ביותר מחצי מעלת צלזיוס במאה השנים האחרונות. השנים האחרונות של המאה העשרים היו מהשנים החמות ביותר שידעה האנושות מאז שהחלו למדוד טמפרטורות בשיטתיות.

החוקרים מציעים להתמודד עם התחממות כדור הארץ בדרכים שונות. הדרך הראשונה לצמצום אפקט החממה היא הגבלת פליטת גזי חממה (הגזים שמחזירים לכדור הארץ את החום). המקור העיקרי לפליטת גזי חממה הם מפעלי תעשייה ותחנות כוח ליצור חשמל שמתבססות על שריפת דלק מאובנים: פחם, מזוט, גז טבעי ופצלי שמן. לכן מומלץ להתחיל

לייצר חשמל באמצעות טכנולוגיות חלופיות שמתבססות על אנרגיית השמש ואנרגיית הרוח ואינן מזהמות את הסביבה. טכנולוגיות אלה יכולות לסייע לצמצום הפליטה של גזי החממה. דרך שנייה היא מעבר משימוש בבנזין וסולר כחומרי דלק, לחומרי דלק ביולוגיים שמופקים מצמחים. דרך אחרת להתמודדות עם התחממות כדור הארץ היא פיתוח של כלי רכב

חשמליים או היברידיים (שמונעים במנוע חשמלי ובמנוע בעירה פנימית במשולב). כלי רכב כאלה עשויים לצמצם את פליטת גזי החממה. דרך נוספת לצמצום אפקט החממה היא צמצום גזי חממה באטמוספירה על ידי נטיעת יערות או מניעה של כריתתם.

התקווה היא שלפחות חלק מהצעדים הללו יסייעו למתן את אפקט החממה ולשמור על כדור הארץ.

א. מהו אפקט החממה?

_____
_____
_____

ב. מהי חשיבותו של אפקט החממה?

_____
_____
_____

ג. מתי אפקט החממה הופך להיות בעייתי?

_____
_____
_____

תרגיל 60

ענו על השאלות הבאות.

א. מה הן הסיבות להתחממות כדור הארץ?

_____
_____
_____

ב. מהן הדרכים להתמודדות עם התחממות כדור הארץ?

_____
_____
_____

ג. מהן המסקנות הנובעות מן הטקסט?

_____
_____
_____

ארגון המידע בטקסט לפי טיעון והוכחות

תרגיל 61

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

עישון פסיבי - הסכנה הרבה יותר גדולה ממה שחשבנו

מעובד עפ"י:

אבן,ד' והר נוי, א'. מעשנים לידך?

גל, א'. עישון פסיבי

האגודה למלחמה בסרטן, עישון מיד שלישית

מערכת אינפומד, עישון פסיבי

המודעות לנזקי העישון הפסיבי אומנם הולכת וגוברת, אך למרות זאת, ולמרות חוקים המגבילים את העישון במקומות ציבוריים, לפי דו"ח משרד הבריאות על העישון בישראל, כשלושים וחמישה אחוזים מהישראלים הבוגרים שאינם מעשנים מדווחים כי הם נחשפים לעישון באופן קבוע.

"למרות העובדה שהסכנות בעישון פסיבי קטנות יותר מאלו שמיוחסות לעישון פעיל, הן עדיין קיימות ודורשות מודעות גבוהה יותר", אומרת ד"ר לאה רוזן, ראש החוג לקידום הבריאות בבית הספר לבריאות הציבור באוניברסיטת תל אביב. לפי הערכות ארגון הבריאות העולמי, אחד מכל מאה מקרי מוות בעולם נגרם כתוצאה מעישון פסיבי.

עישון פאסיבי הוא שאיפה של העשן הנפלט מסיגריה בוערת, ושל העשן שיוצא מפיו או אפו של המעשן. החשיפה לעישון פסיבי מתרחשת בכל מקום שיש בו אנשים שמעשנים: בעבודה, בבית, במקומות ציבוריים, או במכונית הפרטית. לרוב עישון פסיבי נובע מסיגריות, אולם הוא נגרם גם מעישון של מקטרות, סיגרים ומוצרי טבק אחרים משחררי עשן.

חשיפה לסכנות הסיגריה אינה דורשת בהכרח שהות בקרבת מעשנים. גם כניסה לבית או לחדר בבית מלון שעישנו בו בעבר, אפילו במרפסת – עלולה להוות סיכון בריאותי, בעיקר בקרב ילדים, וכך גם חשיפה לבגדים של מעשן. חשיפה זו מכונה "עישון מיד שלישית".

לדברי ד"ר רוזן, "אנשים חושבים שאם הם מעשנים במרפסת, העשן לא נכנס הביתה, או שאם הם מעשנים ליד תינוק בעגלה ומתרחקים קצת, זה בסדר, אבל המצב שונה. שרידי הסיגריות יכולים להידבק לעגלה ולבגדים של התינוק. בגילאים כאלה, שרידי הסיגריות יכולים לגרום לנזקים התפתחותיים שישפיעו לטווח הארוך. אנשים צריכים לדעת שבהדלקת סיגריה הם מזיקים לאנשים אחרים גם באוויר הפתוח.

העישון הפסיבי מסוכן לבריאות ופוגע בבריאות שלנו, שכן הוא גורם למחלות רבות. מחקר חדש שנערך בבריטניה מגלה כי הסיכון ללקות במחלות לב וכלי דם כתוצאה מעישון פסיבי הוא כפול ממה שחשבו בעבר.

צוות החוקרים מבית החולים סנט ג'ורג' בבריטניה, בדק 4,792 גברים במשך עשרים שנה. המחקר גילה כי אלה שנחשפו לעישון בשיעור הרב ביותר, היו בסיכון הגבוה בחמישים עד שישים אחוז ללקות במחלת לב. "לא הערכנו נכונה את הסיכון מעישון פסיבי", אמר ראש צוות החוקרים, פרופ' פיטר ווינקאפ, "מה שמצאנו במחקר הוא מדידה של תוצאות החשיפה לעישון פסיבי, שהסיכון ממנו עשוי להיות אף גדול יותר".

האגודה למלחמה בסרטן והסוכנות הבינלאומית לחקר הסרטן קבעו שעישון פסיבי הוא גורם סיכון לפיתוח מחלת הסרטן. עישון פסיבי יכול לגרום לסרטן ריאות במבוגרים שאינם מעשנים. ההערכה היא שעישון פסיבי מעלה את הסיכון לחלות בסרטן ריאות בעשרים עד שלושים אחוז. כמו כן, עישון פסיבי עלול לעודד התפתחות של מחלות סרטן מסוגים שונים אצל ילדים.

עישון פסיבי פוגע בנשים הרות החשופות לעשן: נשים בהריון שחשופות לעשן סיגריות עלולות לסכן את העובר.

נמצא גם שילדים שהיו חשופים לעישון פסיבי פיתחו בטווח הקצר מחלות נשימה כמו אסטמה. בנוסף, התברר גם שהשפעות העישון הפסיבי מתמשכות מעבר לילדות, ומתבטאות בעיכוב בגדילה ובפגיעה בהישגים בלימודים.

ואם כבר נחשפתם שנים ארוכות לסביבה מעשנת - האם ניתן להחזיר את הגלגל לאחור? לדברי גילון, הנזק המצטבר יפחת ככל שתפסיקו את החשיפה לעשן הסיגריות מוקדם יותר. הדרך הטובה ביותר להגן על עצמנו מעישון פסיבי היא להימנע כליל משהייה במקומות סגורים בהם מעשנים.

במדינת ישראל נחקק "חוק הגבלת העישון במקומות ציבוריים, התשמ"ג-1983", אשר אוסר עישון במקומות ציבוריים כמסעדות, בתי קפה, פאבים, קניונים, בתי חולים, מרפאות, מקומות עבודה, בתי ספר, תחבורה ציבורית ועוד. בשנת 2007 שונה החוק, וכיום ברובם

המוחלט של המקומות הציבוריים ובעסקים רבים קיימת הפרדה בין מעשנים ללא מעשנים. במקומות בהם מעשנים יש לדאוג לאוורור נאות של החללים הסגורים לשם מניעת נזקי העישון הפסיבי.

א. הסבירו את המושג עישון פסיבי.

_____
_____
_____

ב. מי הם המעשנים הפסיביים?

_____
_____
_____

ג. היכן מתרחש עישון פאסיבי?

_____
_____
_____

תרגיל 62

ענו על השאלות הבאות.

א. מהי הטענה שעולה מן הטקסט?

_____
_____
_____

ממצאי המחקרים שמחזקים ומוכיחים את הטענה הם:

ב. העישון הפסיבי פוגע בכל האוכלוסייה.

הוא גורם ל: _____
_____
_____

ג. העישון הפסיבי פוגע בעוברים של נשים הרות.

הוא גורם ל: _____
_____
_____

ד. העישון הפסיבי פוגע בילדים.

הוא גורם ל: _____
_____
_____

ה. המסקנה הנובעת מן הטיעונים היא:

_____
_____
_____

תרגיל 63

ענו על השאלות הבאות.

א. "למרות העובדה שהסכנות בעישון פסיבי קטנות יותר מאלו שמיוחסות לעישון פעיל, הן עדיין קיימות ודורשות מודעות גבוהה יותר". הסבירו את המשפט.

_____
_____
_____

ב. מדוע נחקק "חוק הגבלת העישון במקומות ציבוריים, התשמ"ג-1983"?

_____
_____
_____

ג. מה החוק קובע?

_____
_____
_____

ד. האם החוק בלבד יכול להגן עלינו מעישון פסיבי?

_____
_____
_____

ה. מהו הרעיון המרכזי במאמר?

_____
_____
_____

ו. הציעו דרכים למניעת עישון פסיבי.

_____
_____
_____

ז. כתבו מכתב לאנשים המעשנים בסביבתכם, והסבירו בו מדוע הם מסכנים את חייכם.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

תרגיל 64

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

אזהרה: הצחוק מועיל לבריאות

ד"ר עידן גורן, 6.3.2015, וואלה בריאות, בשורה טובה לפורים: הצחוק טוב לבריאות

בריאות היא עניין רציני, אבל קשה לדמיין מרשם מרופא שיורה לכם לצפות בקומדיות ולבלות עם חברים מצחיקים. "לפי מה שאני רואה אתה סובל משפעת. אני רושם לך צפייה בקומדיה, בילוי במופע סטנד אפ, ובילוי עם חברים מצחיקים. אני מאמין שתוך יומיים שלושה תרגיש טוב הרבה יותר". אולי התסריט הזה לא יתרחש לעולם, אבל סביר להניח שגם הרופא שלכם יסכים שהצחוק ודאי לא מזיק לבריאות, ואולי אפילו תורם לה.

רופאים וחוקרים רבים טוענים שהצחוק מועיל לבריאות. מחקרים רבים מצביעים על כך שהצחוק עושה טוב לגוף ולנפש, בדרכים שאפילו לא דמיינו מאז אמצע שנות התשעים נעשו מחקרים רבים לגבי השפעות הצחוק על הבריאות שלנו. צחוק טוב יכול להקל על מתח ולחץ פיזיים, ואף לגרום להרגעה של השרירים למשך עד כארבעים וחמש דקות לאחריו. הצחוק מוביל גם לשחרור של אנדורפינים, אותם חומרים כימיים שגורמים להרגשה טובה, וידועים בהשפעתם המיטיבה על הגוף. האנדורפינים יוצרים תחושת רווחה ומסייעים מאוד בהקלה זמנית על כאבים. הצחוק עוזר למערכת החיסון להגן על הגוף בצורה טובה. הוא מפחית את הפרשת הורמוני הלחץ ומגביר את היכולת החיסונית שנלחמת במחלות ובמזיקים כמו זיהומים.

בנוסף, הצחוק מגן גם על הלב. לפי מחקר שנערך על ידי קרדיולוגים במרכז הרפואי של אוניברסיטת מרילנד בבולטימור, צחוק וחוש הומור בריא עשויים לעזור להגן מפני התקף לב. במחקר שהיה הראשון מסוגו לנסות לקשר באופן מדעי בין צחוק לבין מניעת מחלות לב, נמצא כי אנשים עם מחלת לב נטו לצחוק כארבעים אחוזים פחות במגוון רחב של מצבים מהחיים, בהשוואה לאנשים באותו גיל ללא מחלת לב. כמו כן, הצחוק משפר את תפקוד כלי דם ומגביר את זרימת הדם, דבר שיכול לעזור להגן מפני התקף לב, מחלות לב וכלי דם.

בנוסף, הצחוק גורם להסחת דעת. הצחוק גורם לנו לא להתמקד ברגשות של כעס, אשמה, מתח, עצב ורגשות שליליים אחרים. הוא עושה זאת טוב יותר ממסיחי דעת אחרים.

זאת ועוד, לצחוק יש גם יתרונות חברתיים. הצחוק מקשר אותנו לאחרים, והוא גם מדבק. אם אנחנו צוחקים וגם החברים שלנו צוחקים, אנחנו מחזקים את האינטראקציה החברתית שלנו איתם. כך גם אנחנו מורידים את רמת המתח שלנו.

א. מהי הטענה שעולה מן הטקסט?

_____
_____
_____

ב. מהם הממצאים שמחזקים ומוכיחים את הטענה?

_____
_____
_____

ג. מהי המסקנה הנובעת מן המחקרים?

_____
_____
_____

ד. הסבירו את הכותרת של המאמר "אזהרה: הצחוק מועיל לבריאות".

_____
_____
_____

ה. כתבו על מקרה שבו הצחוק עזר לכם להתגבר על הרגשה רעה.

_____
_____
_____

תרגיל 65

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

ליצן רפואי

ליצנות רפואית, מנטרה, שולמית רז 23.3.2016

פאץ' אדאמס, תלמיד ללימודי רפואה בארצות הברית נהג במהלך לימודיו להצחיק את החולים בהם הוא טיפל. בכל יום הוא נהג ללבוש תחפושת ליצן, ובמקביל לעיסוקו כרופא הוא גם הצחיק את החולים במחלקות. אדאמס הבחין כי הדבר מיטיב עם מצבם של החולים. כתוצאה מכך החליט, ביחד עם מספר עמיתים, להקים בית חולים אשר ישתמש בהומור כשיטת ריפוי. שיטת ריפוי זו קרויה גם "שיטת הליצנות", וכך היא החלה.

בתחילת הדרך התקשו רבים, ובהם אנשי הממסד הרפואי, להכיר בחשיבותה של הליצנות הרפואית. היו אף כאלה שראו בליצנים המסתובבים בבתי החולים מטרד או גימיק תקשורתי מיותר. עם התרחבות התחום וההכרה ביעילותו ובחשיבותו, החלו בתי חולים רבים להעסיק ליצנים רפואיים בתשלום, כחלק מן הצוות המטפל. כיום פועלים ליצנים רפואיים בשכר או בהתנדבות במוסדות רפואיים במדינות העולם המערבי, בהן ארצות הברית, קנדה, אירופה, אוסטרליה וגם בישראל.

הליצנים הרפואיים ממלאים מגוון תפקידים בתהליך הטיפול וההחלמה של חולים. הם דואגים לחיזוק הצדדים הנפשיים והחברתיים של החולים, בעוד שהרופאים וצוות האחים והאחיות אחראים על הצד הגופני והבריאותי. הליצנים הרפואיים גורמים לשמחה וצחוק. מחקרים רבים מוכיחים כי השימוש בהומור ובצחוק מסייע להפחתת מתח ולהקלה בכאב אצל כל אדם, ובקרב חולים בפרט.

כאשר בני אדם צוחקים, הגוף מייצר אנדורפינים. האנדרופינים הם חומרים המיוצרים במוח ועוזרים לשיכוך כאב ולשיפור במצב הרוח בזכות הפחתת ייצור הורמון המתח. יש לכך חשיבות רבה במיוחד לפני בדיקות קשות וטיפולים מורכבים. הצחוק מעודד חשיבה חיובית ומסייע לחולים בהתמודדות עם קשיים ופחדים. כמו כן, הומור וצחוק מגבירים את יכולת ההסתגלות ואת הסיכוי להתמודד ולעמוד בהליכים הרפואיים, ומסייעים להבראה ולהחלמה מהירות יותר.

הליצנים הרפואיים יוצרים אווירה משוחררת של הנאה וצחוק, המסייעת לחולים לשכוח מעט מן המחלה והכאב. הם מסיחים את הדעת ומסייעים בהתמודדות עם פחד, בדידות, דאגה, מתח ושעמום. חולים רבים מדווחים על הקלה הנובעת מן הצחוק, השחרור והקשר עם הדמות החיובית והמשעשעת. הליצן הרפואי משנה את מצב רוחם של אנשי הצוות

והעובדים, וגם את מצב רוחם של בני משפחת החולה, שלפעמים גם הם זקוקים למנה של שמחה והומור. ליצנים רפואיים עובדים בעיקר במחלקות ילדים, בהכנת ילדים לבדיקות, לטיפולים, לניתוחים ולהרגעה אחריהם. לאחרונה ליצנים הוכנסו לפעילות גם עם מבוגרים.

א. מהי הטענה שעולה מן הטקסט?

_____
_____
_____

ב. מהם הנימוקים שמחזקים את הטענה?

_____
_____
_____

תרגיל 66

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

גיל ההתבגרות הוא גיל "משוגע"

מעובד עפ"י:
עמית בעין החורש - למה כל כך קשה לנו עם ילדינו בגיל ההתבגרות? 24.2.2017
גיל ההתבגרות: הצבת גבולות ויחסים בין הורים למתבגרים, ד"ר דניאל גוטליב, מנהל קליני מכון שינוי

למה יש כל כך הרבה ויכוחים וקונפליקטים עם ילדים בגיל ההתבגרות? הילדים בגיל ההתבגרות נראים חכמים, אבל מתנהגים פעמים רבות כמו ילדים קטנים. הם תובעים את הזכויות המגיעות להם בהתאם לגילם, אבל גם דורשים שיפנקו אותם כמו ילדים קטנים. הם רוצים חופש רב כדי לקבוע את סגנון חייהם – בחירת החברים, בחירת סגנון הלבוש, בחירת מידת ההשקעה בלימודים – אך מסרבים לקחת אחריות על תוצאות התנהגותם.

הם רוצים להתמודד לבד, אבל מצפים שההורים ירפדו להם את הדרך. הם עושים שטויות: "מבריזים" מבית ספר, מעלים תמונות נועזות ברשתות החברתיות, מתחצפים לבעלי סמכות, משתכרים במסיבות, מסתכנים בנסיבות שונות, ומצפים שיחלצו אותם. הם אוהבים את ההורים שלהם אבל גם מתגרים בהם ומתחצפים אליהם. המתבגרים רוצים עצמאות בלי לקחת אחריות.

תקופת ההתבגרות ידועה כאחת התקופות הקשות יותר בהתפתחותם של ילדים. הקושי אינו רק של ההורים והמשפחה, אלא גם של המתבגר עצמו.

תקופת ההתבגרות נמשכת בדרך כלל בין גיל שתים עשרה לגיל עשרים. זוהי תקופה שיש בה קשיים רבים, בעיקר משום שיש בה הרבה ניגודים וסתירות. בתקופה זו הילד עובר תהליך של התפתחות והופך להיות מבוגר. בתהליך זה קיים מתח מתמיד בין תלותיות לבין עצמאות. בין התחושה של "אני יודע הכול" לבין חוסר אונים, בין הצורך להיות בקרב המשפחה לבין הרצון להימצא בקרב חברים, בין הרצון להתנסות בדברים חדשים לבין הצורך להישאר עם המוכר והידוע. כך נוצרות דרישות מנוגדות בין הבית לבין החברים. המתבגרים מרגישים צורך לשנות את הכללים שקבעו ההורים, ומסתמכים יותר על בני גילם ופחות על ההורים. המתבגרים רוצים להקשיב לבני גילם ולבלות איתם. פערים אלה בין הורים למתבגרים מובילים לירידה בקשר החיובי ביניהם ולהתגברות הקונפליקטים במשפחה.

קושי נוסף של המתבגרים נובע מהשינויים הגופניים הדרמטיים והלא מאוזנים.

המתבגרים סובלים מעומס רגשי אדיר כתוצאה מהשינויים המתחוללים בגופם: צמיחה מהירה וחסרת פרופורציות לעיתים, השיעור והתפתחות אברי המין והחזה, השתוללות הורמונלית הגורמת לחוסר איזון ושקט פנימי. כל אלה גורמים לתחושה של בלבול, חרדה, לערעור הביטחון ולדימוי עצמי פגיע. במקביל, המתבגרים נדרשים על ידי הסביבה – במשפחה, בבית ספר, בחברה – להפגין בגרות ואחריות, ולעמוד בהצלחה בדרישות ובמטלות רבות.

תקופת גיל ההתבגרות קשה גם להורים. הקשיים של ההורים נובעים מן השינויים הרגשיים וההתנהגותיים שהמתבגרים חווים. השינויים האלה יכולים להשפיע בצורה משמעותית על הקשר עם ההורים ועל האווירה הכללית במשפחה. ההורים חווים מרדנות, עקשנות, ויכוחים בלתי פוסקים, התפרצויות זעם או מופנמות וריחוק.

גם בנקודות הקשות והמתסכלות חשוב לזכור כי גיל ההתבגרות הוא תהליך נורמטיבי שעובר על כולם. חשוב לכולם לזכור כי מדובר בתקופה של שינוי והתפתחות, וכי גם אם עכשיו היא קצת סוערת, בעתיד היא תלך ותירגע.

א. הסבירו את כותרת המאמר "גיל ההתבגרות הוא גיל משוגע".

_____

_____

_____

ב. תארו את הניגודים בהתנהגות הילדים בשתי הפסקאות הראשונות.

_____

_____

_____

תרגיל 67

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

צמחונות – כן או לא?

מעובד על פי ויקיפדיה

צמחונות היא אורח חיים שמאופיין בהימנעות מאכילת בשר של בעלי חיים. בשנים האחרונות תופעת הצמחונות הולכת ומתפשטת. יש כאלה האומרים שמדובר בטרנד חולף, אשר יעבור כלעומת שבא. אחרים מדברים על מגמה שהם צופים שתלך ותתעצם עם הזמן. בינתיים אנו עדים לוויכוח המתנהל בין התומכים בצמחונות לבין המתנגדים לה.

לצמחונות ישנם מספר מניעים:

מניעים מצפוניים

רבים מהצמחונים בוחרים בתפריט צמחוני מתוך התנגדות להרג בעלי חיים. יש צמחונים שאינם מתנגדים לעצם ההריגה של בעלי החיים, אלא לתנאים הקשים שבהם מחזיקים אותם. הם טוענים שבעלי החיים סובלים מתנאי מחייה קשים, כמו צפיפות, הפרדה מההורים בגיל צעיר, מתן הורמונים לזירוז הגדילה, תנאי שחיטה קשים של תרנגולים ועוד. הם טוענים שגם אם אוכלים בעלי חיים, יש להתייחס אליהם בכבוד ולתת להם תנאי חיים טובים עד להריגתם. כלומר, הצמחונים מזדהים עם סבל בעלי החיים. מבחינתם אכילת בעלי חיים היא רצח.

הצמחונים טוענים שבעבר אנשים היו קרובים יותר אל הטבע, וגידלו או צדו את החיות שאת בשרן אכלו. היום, כשאדם אוכל המבורגר הוא לא רואה את הפרה שממנה הכינו לו ההמבורגר. אם האדם היה רואה את הפרה שממנה הכינו את ההמבורגר, הוא לא היה אוכל. צמחונים לא צורכים בשר כי הם לא יכולים להתעלם ממקור המזון שאותו הם צורכים.

מניעים בריאותיים

צמחוניים חושבים שלאכילת בשר יש השלכות שליליות על הבריאות. כשאוכלים בשר, השומנים והחלבונים מתעכלים באיטיות ושוהים זמן ממושך בקיבה ובמעי. מצב זה מעלה את הסיכון להתפתחות זיהומים, הרעלות ומחלות מעיים.

בנוסף, ארגון הבריאות העולמי פרסם בשנת 2015 דו"ח שלפיו בשר מעובד הוא גורם מסרטן ודאי, ולכן נכלל בקבוצת הגורמים המסרטנים המובילים (דוגמאות לבשר מעובד הן: נקניקיות, נקניקים, המבורגרים, פסטרמה ועוד).

כמו כן, יש צמחונים הטוענים שגוף האדם לא מותאם לאכילת בשר, בניגוד לבעלי חיים ששייכים למשפחת הטורפים. גופם של הטורפים מותאם לאכילת בשר חי. אצל הטורפים, למשל, מבנה היד מאפשר את תפיסת הטרף, ואילו הניבים הבולטים והחדים מאפשרים את קריעת הבשר.

צמחונים שנמנעים מאכילת בשר כיוון שהם מנסים לשמור על אורח חיים בריא, מאמינים כי תזונה צמחונית תקדם אותם בשמירה על אורח חיים כזה.

מניעים סביבתיים

בשנת 2006 פרסם האו"ם כי צריכת מזון מן החי גורמת למפגעים סביבתיים קשים. לפי הפרסום, תעשיית הבקר גורמת לנזקים סביבתיים כי היא פוגעת בצורה קשה בסביבה. צריכת הבשר גורמת לכריתת יערות הגשם מתוך מטרה להגדיל את שטחי המרעה של הפרות, לצריכת מים מוגברת, ולקירור תפוקת הבשר והובלתו. אין להתעלם מהכמות האדירה של גז מתאן שהפרות פולטות בתהליך העיכול. למעשה, תעשיית הבשר אחראית לעשרים אחוז מפליטת גזי החממה בעולם, שגורמים להתחממות כדור הארץ.

צמחונות – מדוע לא

מניעים בריאותיים

תזונאים וחוקרים רבים חושבים כי צמחונות גורמת לחוסרי תזונה ופוגעת בבריאות. לדעתם, אכילת בשר מהחי תורמת לחיים ארוכים ובריאים יותר. לדבריהם הבשר מכיל חלבונים, מינרלים, וויטמינים שהגוף זקוק להם, ושנמצאים בעיקר בבשר. בשר הבקר מעורב בתפקודים רבים בגוף האדם: בגדילה, התפתחות, חיסון וריפוי פצעים. צריכה בלתי מספקת של ברזל שנמצא בבשר עלולה לגרום לפגיעה בהתפתחות היכולת השכלית בתינוקות. ויטמין בי נמצא רק במזונות מן החי והוא חיוני להתפתחות וגדילה תקינה אצל ילדים. החלבונים הנמצאים בבשר דרושים לגדילת הגוף.

לאדם בימינו יש את היכולת הפיזית לאכול ולעכל בשר טוב יותר מאשר חלב. גוף האדם כלל אינו יכול לעכל תאית (צמחייה ועשב).

האדם נברא כיצור שאוכל ואוהב בשר. גוף האדם מתאים ובנוי לצרוך בשר. לכן לא יהיה זה הגיוני להגיד לבני אדם לא לאכול מזונות מן החי. יש לזכור שבני אדם נהנים הנאה גדולה מאכילת בשר, ואי אפשר למנוע זאת מהם.

אכילת הבשר הינה טבע אנושי, ואין כל אפשרות שבני האדם יהיו מסוגלים להימנע ממנה.

מניעים מוסריים

אוכלי הבשר יסכימו שתעשיית הבשר היא אכזרית, אבל ישאלו מה ההבדל בין מה שמתרחש בטבע לבין מה שקורה בתעשיית הבשר? במציאות בעלי חיים טורפים אחד את השני. אם כך, מדוע בני האדם צריכים לרחם על בעלי החיים?

הדיון סביב אכילת בשר ומוצרים מהחי אינו חדש, וסביר שיימשך עוד שנים רבות, כאשר כל צד ינסה לשכנע בצדקת נימוקיו.

א. מהי הטענה שעולה מן הטקסט?

_____
_____
_____

ב. מה הם הנימוקים שמחזקים את הטענה?

_____
_____
_____
_____
_____

ג. מהי המסקנה הנובעת מן הנימוקים?

_____
_____
_____

ד. כיצד, לדעתכם, ניתן למנוע קונפליקטים בין הורים וילדים בגיל ההתבגרות?

_____
_____
_____

תרגיל 68

ענו על השאלות הבאות.

א. מה ניתן להבין מן הכותרת של המאמר?

_____
_____
_____

ב. סמנו בכל פסקה את משפט המפתח.

ג. מהי הבעיה המוצגת בקטע?

_____
_____
_____

ד. כתבו את הנימוקים בעד צמחונות ואת הנימוקים נגד צמחונות.

_____
_____
_____
_____
_____
_____

ה. מה היא המסקנה האישית שלכם מן המאמר?

_____
_____
_____

תרגיל 69

סכמו את המאמר "כן לצמחונות" במילים שלכם. בסיכום התייחסו לנימוקים התומכים בצמחונות. **שימו לב למבנה. השתמשו במילות קישור מתאימות.**

תרגיל 70

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

"יום שני ללא בשר"

עובד על פי דליה מזורי nrg 2014

"יום שני ללא בשר" היא תנועה חברתית שמנסה לעודד הימנעות מאכילת בשר למשך יום אחד בשבוע, ומעבר לתפריט צמחוני. הפרויקט התחיל בבית חולים בארצות הברית בשנת 2003 , כניסיון להתמודד עם השמנה ומחלות לב. בבית החולים התחילו להגיש מנות צמחוניות ביום שני, ובעקבות הצלחת היוזמה הצטרפו בתי חולים נוספים לצד בתי ספר ומסעדות. צריכת הבשר בארצות הברית ירדה ב-12% בעקבות הצלחת היוזמה.

אנשי תנועת "יום שני ללא בשר" טוענים כי הפחתת אכילת בשר משפרת את הבריאות. בנוסף, היא מצילה בעלי חיים רבים מהכחדה, וטענה נוספת היא שהפחתה באכילת בשר תצמצם את הנזקים שגורמת תעשיית הבשר. צמצום בכמויות הבשר הנאכלות ימנע בזבוז של שטחי מרעה וחיסכון בצריכת המים הגבוהה הנדרשת לקיום הפרות. כמו כן, בתהליך העיכול הפרות פולטות כמות אדירה של גז מתאן, שמשפיע על אפקט החממה וגורם להתחממות כדור הארץ.

מדינות רבות הצטרפו לפרויקט. ישראל הצטרפה לפרויקט בשנת 2012. את המבצע "יום שני ללא בשר" בישראל יזמה אשת התקשורת מיקי חיימוביץ'. היא ערכה הרצאות רבות ברחבי ישראל, ובהן דיברה על הקשר בין צריכה מופרזת של בשר לנזקי סביבה.

בשנת 2013, כשנה לתחילת פעילות התנועה בישראל, נמצא כי שלוש מאות אלף ישראלים אימצו את יוזמת יום שני ללא בשר באופן מלא או חלקי. מעבר לתועלות הבריאותיות האישיות, צמצום הצריכה בהיקף זה תורם ישירות לאיכות הסביבה, והוא שווה ערך להורדת עשרים אלף מכוניות מכבישי ישראל.

במהלך השנה הצטרפו מקומות עבודה רבים ליוזמת "שני ללא בשר". בין היתר הצטרפו ליוזמה עשרות אלפי עובדים בחברות מוטורולה, אינטל, לאומי קארד, טבע, אפלייד מטיריאלס, HP, בתי החולים איכילוב, אסף הרופא, בילינסון, אסותא ובני ציון, קיבוצים שונים ברחבי הארץ ועוד.

א. כיצד ניתן להסביר את ההצטרפות הגדולה של בני אדם ברחבי העולם לתנועת "יום שני ללא בשר"?

_____
_____
_____

ב. מהי הטענה של אנשי התנועה "יום שני ללא בשר"?

_____
_____
_____

ג. כתבו את הנימוקים המחזקים את טענתם.

_____
_____
_____
_____
_____
_____

ד. האם הייתם מצטרפים לתנועת "יום שני ללא בשר"? נמקו את דעתכם.

_____
_____
_____

תרגיל 71

קראו את הטקסט וענו על השאלות הבאות.

קעקועים – מה אתם באמת יודעים על קעקועים?

מעובד עפ"י:
משרד הבריאות, לשכת הבריאות המחוזית תל אביב.
לפני שאתם עושים: קעקועים - 7 הסכנות החמורות, עדנה אברמסון, 21.9.12, Ynet בריאות ואיכות חיים

קעקועים הם אמנות עתיקה המוכרת עוד מתרבויות קדומות. בני האדם נהגו לקעקע את גופם באמצעות כלי חרס, במחטים שעשויות עצם ובחומרים נוספים.

מומיות בנות כ-7000 שנים שנשתמרו והתגלו היו מקועקעות. המילה "קעקע" הופיעה כבר בתנ"ך ("וכתבת קעקוע לא תתנו בכם", ויקרא, פסוקים י"ט, כ"ח).

אבל לסיכונים הרבים שבעשיית קעקוע והחדרת פיגמנטים לגוף כנראה היו קצת פחות מודעים בתקופות הקדומות.

קעקועים – לא!

בשנים האחרונות מזהירים שוב ושוב ארגוני הבריאות בעולם, ובכלל זה מינהל המזון והתרופות האמריקני, מפני בעיות בריאות שנגרמות מקעקועים. למשל, ביצוע קרקוע כרוך בסכנת זיהום חמורה, בסיכון להתפרצות של אלרגיה חריפה לצבעים, בהצטלקויות, כוויות, ובתופעות נוספות שעלולות במקרים קיצוניים להגיע עד כדי מוות.

דו"ח של משרד הבריאות מחודש דצמבר 2017, מגלה שחלק ממכוני הקעקועים בישראל פעלו ללא רישיון עסק כמתחייב בחוק. ברוב העסקים לא מתקיימים תנאים הנדרשים לניהול נכון של עסקי קעקוע. אי עמידה בדרישות של משרד הבריאות תורמת להגדלת פוטנציאל הזיהום אצל הלקוחות. בעת הביקורת של משרד הבריאות במכוני הקעקוע נמצאה רמת מודעות נמוכה לכללי תברואה והיעדר הקפדה על עבודה בתנאי תברואה נאותים.

קעקוע היא פעולה הנשארת בגוף לצמיתות, וקשה לשנות את תוצאותיה בעתיד. ומה יקרה אם אדם עושה קעקוע שמוצא חן בעיניו עכשיו, אבל לא ירצה אותו בעוד מספר שנים? צריך לזכור שלאורך השנים בני אדם משתנים וההעדפות שלהם משתנות. כדי להסיר קעקוע, אפילו הקטן ביותר, נדרש הרבה מאוד כסף וברוב המקרים נותרות צלקות.

קעקועים – ברור שכן

סיבות מגוונות גורמות לאנשים לעבור תהליך של קעקוע.

בעולם שלנו כיום כולנו זהים: כולנו לובשים אותם מותגים, שומעים אותה מוזיקה ורואים אותם סרטים. הקעקועים מאפשרים לזכות בייחודיות. אנשים רבים רוצים שיהיה להם משהו שהוא רק שלהם. כאשר יש להם קעקוע שמזכיר אירוע, אדם אהוב או סיפור אישי, הם הופכים את הגוף למשהו ייחודי.

כמו כן, יש אנשים שבוחרים לתקשר עם העולם באמצעות קעקועים. הקעקועים מאפשרים "ליחצן" לעולם את הסיפור האישי, או לשדר מסר שבעל הקעקוע רוצה שכולם ידעו עליו. לכן נראה אנשים עם קעקועים הכוללים אמירות, שמות ותאריכים מיוחדים משמעותיים עבורם על הגוף.

בנוסף, רבים מבעלי הקעקוע חושבים שהקעקועים הם גם דרך ליפות את הגוף. עבורם הקעקוע הופך להיות קישוט. הם משלבים תמונות, צורות, צבעים וציורים בקעקועים. הקעקועים נותנים להם מראה חדש ומיוחד שמושך תשומת לב רבה.

זאת ועוד, יש אנשים שהקעקוע עבורם מסמל שיוך לקבוצה מסוימת. למשל, ישנם אוהדי ספורט שמקעקעים את שם הקבוצה או את הסמל שלה במקומות שונים על הגוף שלהם. כך הם מבטאים את האהדה שלהם לקבוצה ואת השייכות שלהם למועדון הספורט שלה.

מלבד זאת, יש אנשים שעושים קעקועים מסיבות דתיות או מתוך אמונה בהשפעה המאגית של כתובת הקעקע. הם חושבים שלקעקועים יש כוח להשפיע על חייהם.

הקעקועים נמצאים איתנו אלפי שנים ונראה כי הם ימשיכו להיות איתנו גם בעתיד.

א. מה ניתן להבין מן הכותרת של המאמר?

_____
_____
_____

ב. מה הבעיה בעשיית קעקועים?

_____
_____
_____

ג. כתבו את נימוקי המתנגדים ואת נימוקי התומכים בקעקועים.

_____
_____
_____
_____
_____
_____

ד. מה המסקנה האישית שלכם מן הטקסט?

_____
_____
_____

ביבליוגרפיה

אבן, ד' והר נוי, א'. (ללא תאריך). **מעשנים לידך? זה מה שקורה לך בגוף**. אוחזר מתוך https://www.camoni.co.il/%D7%9E%D7%A2%D7%A9%D7%A0%D7%99%D7%9D-%D7%9C%D7%99%D7%93%D7%9A--%D7%96%D7%94-%D7%9E%D7%94-%D7%A9%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%94-%D7%9C%D7%9A-%D7%91%D7%92%D7%95%D7%A3

אברמסון, ע'. (21.09.2011). **לפני שאתם עושים: קעקועים - 7 הסכנות החמורות**. אוחזר מתוך https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4279951,00.html

אפרתי, ע'. (07.07.2016). **מחקר: הדינוזאורים לא נכחדו רק בגלל פגיעת אסטרואיד, הארץ**. אוחזר מתוך https://www.haaretz.co.il

ברק, מ'. (ללא תאריך). **ממה נובעת התחממות כדור הארץ ומה תוצאותיה, האם יבשות יוצפו?** אוחזר מתוך https://davidson.weizmann.ac.il/online/askexpert/earth_sci/%20%D7%9E%D7%9E%D7%94%20%D7%A0%D7%95%D7%91%D7%A2%D7%AA%20%D7%94%D7%AA%D7%97%D7%9E%D7%9E%D7%95%D7%AA%20%D7%9B%D7%93%D7%95%D7%A8%20%D7%94%D7%90%D7%A8%D7%A5%20%D7%95%D7%9E%D7%94%20%D7%AA%D7%95%D7%A6%D7%90%D7%95%D7%AA%D7%99%D7%94%2C%20%D7%94%D7%90%D7%9D%20%D7%99%D7%91%D7%A9%D7%95%D7%AA%20%D7%99%D7%95%D7%A6%D7%A4%D7%95%3F%20%D7%90%D7%A0%D7%94

גוטליב, ד'. (ללא תאריך). **גיל ההתבגרות: הצבת גבולות ויחסים בין הורים למתבגרים**. אוחזר מתוך http://www.machonshinui.co.il/he/clinic/a/view/?ContentID=371

גוטמן, י' (1990). לובטקין צביה (1914-1976). בתוך **, האינציקלופדיה של השואה**.
יד ושם: רשות הזכרון לשואה ולגבורה, ירושלים, ספרית פועלים.

גל, א'. (30.06.2004). עישון פסיבי: **הסכנה הרבה יותר גדולה ממה שחשבנו, YNET**.
אוחזר מתוך https://www.ynet.co.il

גורן,ע'.(06.03.2015). **בשורה טובה לפורים: הצחוק טוב לבריאות**. אוחזר מתוך
https://healthy.walla.co.il/item/2834737

דעת (ללא תאריך). **הימים הראשונים ללחימה**. אוחזר מתוך
http://warsaw.daat.ac.il/t.htm

האגודה למלחמה בסרטן, **עישון מיד שלישית**. אוחזר מתוך
http://www.cancer.org.il/template/default.aspx?PageId=8579

המשרד להגנת הסביבה. (ללא תאריך) **המסת הקרחונים**. אוחזר מתוך
http://kids.gov.il/sababa/sababa_pool/pages/4347

הפורום הבין-אוניברסיטאי למדעי הרפואה בישראל. (ללא תאריך).
בעד ונגד ניסויים בבעלי חיים. אוחזר מתוך

https://www.iuf.org.il/%D7%91%D7%A2%D7%93-
%D7%95%D7%A0%D7%92%D7%93-
%D7%A0%D7%99%D7%A1%D7%95%D7%99%D7%99%D7%9D-
%D7%91%D7%91%D7%A2%D7%9C%D7%99-
/%D7%97%D7%99%D7%99%D7%9D

יד ושם: רשות הזכרון לשואה ולגבורה (ללא תאריך). **אנה פרנק**. אוחזר מתוך https://www.yadvashem.org/odot_pdf/Microsoft%20Word%20-%201896.pdf

סיכומונה. (ללא תאריך). **מאבק השחורים לשוויון זכויות**. אוחזר מתוך https://www.sikumuna.co.il/wiki/%D7%9E%D7%90%D7%91%D7%A7_%D7%94%D7%A9%D7%97%D7%95%D7%A8%D7%99%D7%9D_%D7%9C%D7%9E%D7%A2%D7%9F_%D7%A9%D7%95%D7%95%D7%99%D7%95%D7%9F_%D7%96%D7%9B%D7%95%D7%99%D7%95%D7%AA_%D7%91%D7%9E%D7%90%D7%94_%D7%94-_20

מגן, ע'. (03.11.2015). **ההתחממות העולמית**. אוחזר מתוך https://davidson.weizmann.ac.il/online/maagarmada/earth_sci/%D7%94%D7%AA%D7%97%D7%9E%D7%9E%D7%95%D7%AA-%D7%A2%D7%95%D7%9C%D7%9E%D7%99%D7%AA

מזור, ד'. (05.03.2014). **שני ללא בשר: 300 אלף ישראלים הצטרפו ליוזמה, מקור ראשון**. אוחזר מתוך https://www.makorrishon.co.il/nrg/online/1/ART2/563/317.html

מערכת אינפומד. (04.11.2013). **עישון פסיבי: האם האמת כל כך מרה?**. אוחזר מתוך https://www.infomed.co.il/article-1843/

מרד גטו ורשה. (ללא תאריך) **טקסטולוגיה**. אוחזר מתוך http://www.textologia.net/?p=16650

סוכנות החלל הישראלית במשרד המדע. (ללא תאריך). **אז מה באמת השמיד את הדינוזאורים?** אוחזר מתוך http://www.space.gov.il/node/123475

עמית, ח'. (24.02.2017). **למה כל כך קשה לנו עם ילדינו בגיל ההתבגרות?** אוחזר מתוך /http://amithaim.com/2017/02/24/lama-kashe-im-hamitbagrim

פוגלמן, ש. (21 לאפריל, 2011). **למה החליט טרומן להפציץ את נגסקי? הארץ**. אוחזר מתוך https://www.haaretz.co.il

פיניש, ל'. (09.05.2011). **דווקא בחג המנגל: איך לצמצם את נזקי הבשר**, אוחזר מתוך https://www.mako.co.il/video-blogs-loli-finish/Article-46efa0f8bd4df21006.htm

צמחונות (18.11.2018) **ויקיפדיה, האנציקלופדיה החופשית**. אוחזר מתוך

https://he.wikipedia.org/w/index.php?title=%D7%A6%D7%9E%D7%97%D7%95%D7%A0%D7%95%D7%AA&oldid=24243352

קנטור, א'. (2007). **בעצמם הם כותבים להם שיר, עיצובו של הזיכרון הקולקטיבי בקיבוץ המאחוד 1948-1978**. מכון בן גוריון לחקר ישראל והציונות אונ' בן גוריון בנגב, ויד טבנקין, רמת אפעל.

רוזה פארקס. (2018, אוקטובר 27). ו**יקיפדיה, האנציקלופדיה החופשית**. אוחזר מתוך

https://he.wikipedia.org/w/index.php?title=%D7%A8%D7%95%D7%96%D7%94_%D7%A4%D7%90%D7%A8%D7%A7%D7%A1&oldid=24173621

רז, ש'. (26.03.2016). **ליצנות רפואית**. אוחזר מתוך https://www.mantra.co.il/medical-clowning/